БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИИДЕРИ, КАТЫЖЫҢАР!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үндезилетинген.

1952 февраль 7 ЧЕТВЕРГ № 25 (2455)

ӨРТӨӨ 20 КӨП.

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

Москваның метрозунуң чаа участогу (1 арын).

1951 чылда Тыва автономнуг областың улус ажыл-агыйының хөгжүлдезинин күрүне планының күүселделериниң түннелдериниң дугайында областың Статистика Эргелелиниң дыннадыы (1 арын).

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ: ВКП(б) Барыын-Хемчик район конференциязы (2 арын).

К. Дилгижек — Чөөн-Хемчик районнуң ажылчы чоннарының чедиишкиннери (2 арын).

Н. Рагулин — Эки уксаалыг аксырларны тываның колхозтарынга өстүреринин дуржулгазы (2 арын).

А. Григоренко — Башкыларның январь чөвүлел хуралдарынга болган шүгүмчүлелдерни боттандырар (3 арын).

КНО-нуң Кол Ассамблеязының алдыгы сессиязы (4 арын).

Колхозчу демократияны шыңгыы сагыыр

Ленин—Сталинның улуг партиязының тургусканы колхозчу тургузуг кайгамчыктыг өзүлдени көргүзүп турар. 1951 чылда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйының хөгжүлдезинин күрүне планының күүселдезинин түннелдери социалистиг көдээ ажыл-агыйны хөгжүдер, колхозтарның ниити байлаан көвүдедир, колхозчу тараачыннарның материалдыг чаагай чоруун бедидер талазы-биле чедип алдынган шыңгыы чедиишкиннер дугайын чугаалап турар.

Колхозчу массалар көдээ ажыл-агый артелиниң ажылынга ханы сонуургалдыг болуп турары колхозчу тургузугнуң боттуг, кайгамчыктыг үүлү болур. Чүге дизе, эки-тура-биле колхозтарга катышкан тараачын чон ниитиниң ажылын коллективтии-блие чорудуп, колхозта ниитиниң сонуургалдарын хуунуң сонуургалдары-биле мергежилдиг дүүштүрүп турар. Ниитиниң ажыл-агыйының хөгжүлдезинин чедиишкиннеринден колхозчуларның материалдыг чаагай чоруу шуут хамааржыр. Мооң ужурунда колхозчулар боттарының артельдериниң ёзулуг ээлери болуп, артельдиң бүгү амыдыралынга, ооң херээн эргелеп чорударынга эң идепкейлиг киржип, ажылды экижидеринге инициативаны көргүзүп, четпестерни дидими-биле шүгүмчүлеп, оларны узуткаарынга дузалажып турар.

Көдээ ажыл-агый артелиниң сталинчы Уставы болза, колхозтарга күрүне удуртулгазын колхозчуларның тускайлаң болгаш күш-ажылчы идепкейин калбартыры-биле холбаштырып турар колхозтуң иштики демократиязының быжыг үндезини салган. Колхозчу демократияның принциптерин шыңгыы сагыыры көдээ ажыл-агый артелин чөп, шын сайзырадырының эргежок чугула үүлү болур.

Артель эргелелиниң дээди органы ооң кежигүннериниң ниити хуралы болуру тодаргай. Артельдиң ажыл-херектерин ниити хурал, а ниити хуралдарның аразында үеде — ниити хуралдан соңгутурган артель баштаар чери эргелеп чорудар деп көдээ ажыл-агый артелиниң сталинчы Уставы айтып турар. Артельге чаа кежигүннер хүлээп алыры болгаш ооң составындан үндүрери азы чыл бүдүрүлге планын, орулга-чарылга сметазын, ажылдап кылырының нормаларын, МТС-биле чарар керээни бадылаары, колхоз орулгаларының хуваалдазы болгаш өске-даа ол ышкаш колхозчу амыдыралдың бүгү эң чугула айтырыгларын ниити хуралга шиитпирлээри ыяавыла негетинер. Ынчангаш колхозка колхозчулар боттары ээ болур, ынчаарга оларның соңгааны колхоз даргазы болгаш баштаар черниң кежигүннери ниити хуралдарның шиитпирлеринде илеретинип турар артель кежигүннериниң сорулга бодалгазын ыяавыла күүседир хүлээлгелиг. Мооң ужурунда колхозтарда ниити хуралдарны колхозчуларның улуг идепкейинге даянгаш, бедик деңнелге эртирген турары онза чугула

Көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын ёзугаар колхозтуң иштики демократиязын сагып, колхоз амыдыралының чугула айтырыгларын ниити хуралдарга чугаалажып, шиитпирлеп турар колхозтар область эвээш эвес. Чижээ, Улуг-Хем районнуң Шагаан-Арыг сумузунда «Кызыл тук» колхоз эрткен чылын артель кежигүннериниң ниити хуралдарынга чылдың бүдүрүлге планын, орулга-чарылга сметазын, МТС-биле колхозтуң керээзиниң дугайын, ниитилештирген мал ажылын хөгжүдериниң планын күүседип турарының дугайын, чер ажылының дугайын болгаш өске-даа чугула айтырыгларны үргүлчү чугаалажып турган. Хуралдарга колхозчуларның идепкейлиг киржилгезин хандырып турган. Ынчангаш, колхозтуң эрткен чылгы ажыл-агый чедиишкиннери таварылга эвес.

Ол районда Ленин аттыг болгаш Каа-Хем районда «Ленинчи орук» колхозтар колхозчу амыдыралдың бо ышкаш чугула айтырыгларын ниити хуралдарга чугаалажып турары-биле кайы-даа ажыл талазы-биле ол районнарда мурнакчы колхозтарның бирээзи болуп турар. Бо ышкаш колхозтар өске-даа районнарда бар.

Ындыг болза-даа, колхозтарның ажыл-херектерин эргелеп чорударының демократтыг үндезиннериниң дугайында көдээ ажыл-агый артелиниң Уставының айтыышкынын каржызы-биле үреп турар чамдык колхоз даргалары бар болуп турар. Барыын-Хемчик районнуң Кара-Хөлде Молотов аттыг колхоз эрткен чылдың дургузунда колхозчуларның ниити хуралын чаңгыс-даа удаа чыгбаан. Колхоз даргазы эш Содунам колхозчуларның мурнунга бодунуң харыысалгазының дугайын уткаш, колхозка кежигүннер киирип алыр айтырыгны ниити хуралга чугаалашпайн, үүгле боду чааскаан азы баштаар черниң хуралынга үзе шиитпирлеп турар. Оон ынай колхозтуң акша хөреңгизинин чарыгдалы, колхозтуң эт-хөреңгизин садар дээн чижектиг айтырыгларны бодунуң туразы-биле шиитпирлеп турган. Улуг-Хем районнуң Хендергеде Маленков аттыг, Чөөн-Хемчик районнуң Хайраканда Сталин аттыг болгаш чамдык өске-даа колхозтар колхозтуң иштики демократиязын ол ышкаш үреп турарының фактылары көстүп турар.

Партия организациялары болгаш көдээ ажыл-агый органнары колхозтуң иштики демократиязын колхоз бүрүзүнде канчаар боттандырып турарының дугайында хайгаарал салбайн турарын бо чижектер хереченлеп турар. Олар болза, колхозчу амыдыралдың үндезин айтырыгларын шиитпирлээринге колхозчуларның ниити хуралдарын үргүлчү чыылдырган турзун дээш шыңгыы контрольду тургузар болгаш хуралдарны бедик деңнелге этирер дугайында боттуг удуртулга, дузалам-чыны көргүзер ужурлуг.

Колхозчуларны кижизидериниң школазы болур ниити хурал болза, күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыдарынга боттуг салдарны чедирер, күрүне мурнунга хүлээлгелерни күүседир дээш, ниитиниң ажыл-агыйын хөгжүдүп, быжыдар дээш колхозчуларның харыысалгазын бедидер. Хуралдарны ажыл-ишчи ёзу-биле белеткээр, артельдиң кежигүннериниң хөй кезии аңаа киришкен турарын хандырар, шүгүмчүлел болгаш бот-шүгүмчүлелди калбартыр, колхозчуларның саналдарын өөренип көөр болгаш амыдыралга боттандырар, хуралдарның үндүрген шиитпирлериниң күүселдезин хынаар херек.

Ам үеде колхозтарда отчёттуг болгаш отчёт-соңгулда хуралдары эгелеп турар. Ол болза, колхозчу амыдыралда улуг болуушкун. Ол хуралдарны эки шынарлыг белеткеп, чыл отчёттарын чугаалажырынга болгаш колхозтарның удуртур органнарын соңгуурунга бүгү колхозчулар идепкейлиг кээп киржип, шөлээлиг шүгүмчүлелди болгаш бот-шүгүмчүлелди калбарткан турар кылдыр бедик деңнелге эртирер.

1952 чылда күрүнеиң планныг онааалдары-биле холбаштыр колхозтар чылдың бүдүрүлге планнарын тургузуп, колхозчуларның ниити хуралдарынга чугаалажыры-биле киирип турар. Ол харыысалгалыг ажылдың чедиишкинниг болуру дуржулганы болгаш колхозчуларның саналокалдарын өөренип көөрүнден улуу-биле хамааржыр. Ниитиниң бүдүрүлгезин планнаарынга колхозчуларның боттарының идепкейлиг дузалажыры — колхозчу демократтың илерээшкиннериниң бирээзи.

Колхозчу демократияны бүгү хемчег-биле быжыглаары — колхоз бүдүрүлгезиниң оон ыңайгы көдүрлүүшкүнүн хандырар, коммунистиг ниитилелдиң тиилелгезиниң херээнге совет көдээниң ажыл-ишчилериниң салыышкынын улам көвүдедир.

Москваның метрозунуң чаа участогу

Москваның метро тудуунуң начальниги Н. А. Губанков биле беседалажыышкын

Январьның 30-де Москваның метрозунуң улуг дээрбээниң 6, 7 километр узун дурттуг ийиги участогу ажыглалда кирген. Чер адаанда чаа орукту тудуп тургузарынга улуг хемчээлдиг ажылды кылып күүседири тудугжулардан негетинип турган. Миллион чыгыы кубометр довуракты казып үндүрген болгаш 150 муң кубометр бетонну эптеп салган. Чер иштинде кылган орукту болгаш станцияларны каттап кылырыга кирген тюбинглериниң деңзизи 150 муң тонна чыгыы. Дашты резчи-биле шыптынган электри энергиязын дамчыдар шөйген удазыныарның хемчээли 400 километр. Тудугга хереглетинген материалдарны сөөртүп эккээринге болгаш чер иштинден довуракты үндүр сөөртүрүнге 95 муң ажыг бараан вагоннары хереглетинер турган.

Москваның метрозунуң улуг дээрбээ—найсылалдың 17 районнарын транспорттуң таарымчалыг хевири-биле катыштырган 20 километр хемчээлдиг орук болур. Ол орукту Ада-чурттуң дайынының чылдарында-ла эш Сталинның инициативазы-биле тудуп эгелээн. Улуг дээрбектиң баштайгы алды станциялары 1950 чылдың январь 1-де ажытынган. Ажыглалче ам 4 станциялар дужаатынган.

Метронуң чаа шугумун Москваны чаарты тургузарының кол планы ёзугаар тудуп тургускан. Ол болза, найсылалдың ажылчы чоннарының хереглелиниң дугайында бистиң партиявыстың болгаш эш Сталинның бодунуң сагыш салыышкынының база бир тодаргай херечизи болуп турар.

Чер адаанның чаа оруунуң тудуушкуну—чер иштинге орук тургузарының совет техниказының болгаш культуразының хөгжүлдезиниң улуг бурунгаарлаашкыны болуп турар. Метро тудугжуларының чер иштинин оруун казарын дүргедедиринге болгаш ажылдың шынарын экижидеринге эң-не эки кылдыр кылган совет техника болгаш улуг дуржулга дуза чедирген. «Новослободская» станциядан «Ботанический сад» станцияга чедир чер адаанның оруун тургузуп турар үеде эштер Кузнецов, Михайлов болгаш Козлов оларның удуртуп турар казыкчы бригадалары рекордчу түннелди чедип алган. Олар нормазын 3 дапкыр ажыр күүсеткен. Чаартыкчы-эгелекчилериниң дуржулгазын хөй-хөй тудугжулар ажыглап турган.

Совет инженерлер техника талазы-биле хөй чаа үүлдерни чогаадып кылганнар. Ооң ачызында метронуң тудуг ажылының планнатынган хуусаазын дыка кызырган.

Чер адаанның чаа оруун тудуп тургузарынга чурттуң хөй бүдүрүлгелериниң коллективтери улуг салыгны киргеннер. Москваның болгаш Украинаның, Уралдың болгаш Сибирьниң 200 ажыг заводтары метро тудуушкунунуң чаа шугумун тудуп тургузарынга чугула бүгү үүлдер-биле—дерилгелер, механизмнер, электри аппараттар, металлдар, граниттер болгаш мраморлар-биле бүрүн хандырган.

Метронуң улуг дээрбээниң ийи дугаар участогунуң тудуушкунун чедиишкинниг күүседкен чорук болза, хөй-хөй санныг коллективтерниң кызымакай стахановчу күш-ажылдарының түннели, күш-ажылчы маадырлыг чоруктарны көргүскен үүс-үүс метро тудугжуларының алдархавыяазының түннели болур.

(СЭТА).

Мурнуу-Осетиянның миллионер колхозтары

СТАЛИНИРИ. Мурнуу-Осетия автономнуг областың колхозтарында отчёт-соңгулдалыг хуралдар улуг идепкей-биле эртип турар.

Эрткен чылын дыка хөй колхозтар бай олча-ажыкты алганнар. Мурнуу-Осетияга болуп көрбээн күзүн чашкан кызыл-тастың дүжүдүн Сталинири районнуң Сталин аттыг колхозу ажаап алган. Маңаа 450 гектарның бүрүзүнден 20 центнер ажыг кызыл-тасты алган. Ол ышкаш чигир свеклазының бай дүжүдүн өстүрген. Колхозтуң акша олча-ажыы 1228 муң рубль четкен. Күш-хүнүнге натур төлевири барык-ла үш катап өскен.

Мурнакчы колхозчулар күш-хүнүнге бештен чеди тонна чедир тараны болгаш дыка хөй өске-даа продуктуларны алганнар.

Хетагуров аттыг көдээ ажыл-агый артели хөй-ниитиниң ажыл-агый хөгжүлдезинге улуг чедиишкиннерлиг болган. Суггатыг шөлдүң гектар бүрүзүнден 450 центнер чигир свеклазын чыып алган. Үүгле свёкла ажылы көдээ ажыл-агый артелинге барык-ла чартык миллион олча-ажыкты берген.

Областа эң-не улуг колхоз болур Ленингорский районнуң хой ажылдыг Каганович аттыг колхозу миллион хире рубльдиң олча-ажыын алган. Ол колхоз ниитиниң мал ажылын хөгжүдериниң үш чыл планын хуусаа бетинде күүседип, малдың продуктулуг чоруун бедиткен.

Күрүнеге дужааган дүгүнден ол колхоз 700 муң хире рубльдиң олча-ажыын алган.

(СЭТА).

1951 чылда Тыва автономнуг областың улус ажыл-агыйының хөгжүлдезинин күрүне планының күүселдезинин түннелдериниң дугайында

Областың Статистика Эргелелиниң дыннадыы

1951 чылда үлетпүрнүң, көдээ ажыл-агыйның хөгжүлдези болгаш бараан саарылгазының калбарыышкынын мооң адаанда саннар көргүзүп турар.

I

1951 чылда ниити продукция бүдүрүп үндүрериниң чыл планы бүгү үлетпүр талазы-биле 102,4 хуу күүсетинген. Үлетпүрүң ниити продукция бүдүрүп үндүрериниң чыл планын тус-тус бүдүрүлгелер мынчаар күүсеткен.

1951 чылда чыл планын күүсеткениниң хуузу.

Областың чурт үлетпүрү бүгү область талазы-биле	100,2
ооң иштинде:	
Обласка чагырткан бүдүрүлгелер	100,5
оларның иштинден:	
Алгы заводу	112,
Ыяш заводу	93
Аъш-чем комбинады	102
Дааранылга комбинады	100,9
Сапог даараар мастерская	114
Тууйбу заводу	74
Районнарга чагырткан бүдүрүлгелер	99,1
Областың одалга үлетпүрү	117
ооң иштинде:	
Хөмүр даш уургайы	129
Ыяш черинин үлетпүрүнүң ажыл-агыйы	110
Кызылдың электри станциязы	98
Ыяш ажыл-агый чери	92
Кызылдың дээрбези	129
Кызылдың типографиязы	107
Хереглекчилер кооперациязының үлетпүр бүдүрүлгелери	97
Тудуг трестизинин үлетпүр бүдүрүлгелери	123

Ниити продукция бүдүрүп үндүрериниң чыл планын долдур болгаш ажыр күүсетсе-даа, чамдык бүдүрүлгелер кылыгларның тус-тус хевирлериниң талазы-биле чыл планын күүсетпээн. Ооң-биле кады чамдык бүдүрүлгелер күрүненің планында көрдүнген кылыгларны бүдүрүп үндүрериниң талазы-биле планны күүсетпейн, ийиги чергениң кылыгларын бүдүрүп үндүрүп тургаш, ниити продукция бүдүрүп үндүрериниң планын ажыр күүсеткен.

II

Үлетпүр продукциязының чугула хевирлерин бүдүрүп үндүрери 1950 чылга деңнээрге 1951 чылда мынчаар өскерилген:

	1950 чылга деңнээрге 1951 чылда хуузу
Хөмүр даш	164
Электриэнергиязы	110
Тууйбу	99
Чугай	123
Дилиг материалдары	100,3
Тудуг ыяштарының белеткели	99,6
Тудуг ыяштарының сөөртүлгези	122
Оттулар ыяш белеткели	140
Оттулар ыяш сөөртүлгези	154
Мебель	88
ооң иштинде:	
Столдар	223
Стулдар	224
Хөм идиктер	118
Чымчак хөм бараанар	159
Кадыг хөм бараанар	149
Дааранылга кылыглары	108
Далган	132
Хлеб болгаш булка кылыглары	112
Кондитер кылыглары	154

Тыва автономнуг областың бүгү үлетпүрүнүң ниити продукциязы 1950 чылдың деңнелинден 12 хуу ашкан.

III

Чер ажылын болгаш мал ажылын хөгжүдеринге, а ол ышкаш колхозтарның организас, ажыл-агыйын быжыглаарынга областың социалистиг көдээ ажыл-агыйы 1951 чылда чаа-чаа чедиишкиннерни чедип алган.

Дүжүт тодаргайлаар талазы-биле күрүне инспекциязының Кызылда пунктузунуң медээзин ёзугар алырга, 1951 чылдың тараа культураларының ниити дүжүдү 1950 чылдың тараа культураларының ниити дүжүдүнден 27 хуу ашкан.

Бүгү культураларның тарылга шөлдери 1950 чыл-биле дөмейлээрге 1951 чылда 6,2 хуу өскен. Хөй болгаш чаңгыс чылда үнер сигеннериниң, дазыл чемиштиг мал чемнериниң болгаш силос культураларының тарылга шөлдери дыка калбарган. 1952 чылдың часкы тарылгазынга андарган күскү черниң хемчээли 1950 чылдың күзүнүнде андарган черден 21 хуу хөй болган.

Көдээ ажыл-агыйның техниктиг базазы 1951 чылда улам быжыккан.

Эрткен чылын трактор паркы 1950 чылдың деннелинден 9,2 хуу өскен. Комбайннарның болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа машиналарының саны улгаткан.

Көдээ ажыл-агыйның техниктиг ченсеглениишкининиң өзүлдези колхозтарда болгаш совхозтрада көдээ ажыл-агыйны улам улуу-биле механизастаар арганы берген. Машина-трактор станциялары 1951 чылда колхозтарга көдээ ажыл-агый ажылдарын 1950 чылга бодаарга 41,9 хуу хөй күүсеткен. Колхозтарда чер андарылгазының барык-ла шуптузу болгаш тарылганың 64 хуузун механизастаан; колхозтарның тараа культураларының бүгү шөлүнүң чартык хире кезиин комбайннар-биле ажаап алган. Совхозтарда көдээ ажыл-агыйның кол ажылдары долузу-биле механизастатынган.

IV

1951 чылда бараан саарылгазының улам ыңайгы калбарыышкыны үргүлчүлээн. Массалыг хереглелдиң барааннарынга күрүненің үүрмектеп садар өртектериниң чаа чигелдези болур карточка системазын дүжүрген соонда дөртү чигелдени — 1951 чылдың март 1-де чазактың чорутканы болза, чонга бараан садарың улам ыңай улгатырган.

Күрүне болгаш кооператив садыының шугумун дамчыштыр чонга бараан садарының чыл планы 107,7 хуу күүсетинген.

ТЫВА АВТОНОМНУГ ОБЛАСТЫҢ СТАТИСТИКА ЭРГЕЛЕЛИ

Секретарьлар болгаш агитаторлар чөвүлел хуралы

Февральдың 3-те типография клубунга Кызылдың 6 дугаар агитпунктуга хамааржып турар партия организацияларының секретарларының болгаш агитаторларының чөвүлел хуралы болган. Аңаа ук агитпунктунуң 1952 чылдың 1 дугаар кварталда чорудар агитас-массалыг ажылының планын бадылаан болгаш агитпунктунуң хана солунунуң редколлегиязын тургускан.

6 дугаар агитпунктуга хамааржып турар башкы училищезинде партия эге оранизациязының секретари эш Горбунов болгаш «Тываның аныяктары» («Молодежь Тувы») солуннуң редакциязында партия эге организациязының секретари эш Гриценко олар чөвүлел хуралга келбээн болгаш ол организацияларның агитаторларындан чаңгыс-даа кижи келбээн. Ол чорук болза, үстүнде эштер чоннуң ортузунга партийжи-агитация чорударын чугулага көрбейн турарын хереченлеп турар.

Тыва автономнуг областа хөй уругларлыг иелерни „Иениң алдары“ орденнер-биле болгаш „Иениң медали“ медальдер-биле шаңнаар дугайында

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы

(Эгези. № 24-кү солунда).

20. **Сат** Хорлуу Даваевна — Чөөн-Хемчик районнуң Сталин аттыг колхозунуң колхозчузу.

21. **Серен-Чимит** Сержикей Кулунчак — Бай-Тайга районнуң «Тээли» колхозунуң колхозчузу.

22. **Томааттай** Хомушку Сурун — Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалык суурда өг-бүле ээзи.

Алды уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛИ» МЕДАЛЬДИҢ 1 ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. **Балган** Хертек Дембирел — Бай-Тайга районнуң «Дөң-Терек» колхозунуң колхозчузу.

2. **Донгак** Манмаа Сюрюновна — Өвүр районнуң Дус-Даг сумузунда өг-бүле ээзи.

3. **Думат** Севек Дуванчаповна — Өвүр районнуң Дус-Даг сумузунда колхозчу.

4. **Иргит** Хорлуу Морзек-ооловна — Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозунуң колхозчузу.

5. **Кара-Сал** Севил-Тарый Ламаевна — Чөөн-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң колхозчузу.

6. **Кокпалыг** Тюлюш Доспановна — Туран хоорайда промкомбинат ажылдакчызы.

7. **Куулар** Бичен Чадановна — Өвүр районнуң Саглы сумузунда өг-бүле ээзи.

8. **Куулар** Нортуй Бадановна — Кызыл районнуң «Тиилелге» колхозунуң колхозчузу.

9. **Куулар** Сендажы Даваановна — Чөөн-Хемчик районнуң «Кызыл Тараачын» колхозунуң колхозчузу.

10. **Куулар** Сендимаа Бапайооловна — Чөөн-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң колхозчузу.

11. **Кыргыс** Долаан Агбааановна — Өвүр районнуң Дус-Даг сумузунда колхозчу.

12. **Кыргыс** Дукурбаа Баазанчайовна — Өвүр районнуң Дус-Даг сумузунда колхозчу.

13. **Кыргыс** Күске Байыровна — Өвүр районнуң Дус-Даг сумузунда колхозчу.

14. **Кыргыс** Чолдак-оол Мергеновна — Өвүр районнуң Дус-Даг сумузунда өг-бүле ээзи.

15. **Маады** Чууза Шаваровна — Бии-Хем районнуң «Красный пахарь» колхозунуң колхозчузу.

16. **Маадыкоол** Дуу-Дарый Хереловна — Бай-Тайга районнуң Тээли сумузунда өг-бүле ээзи.

17. **Монгуш** Анай Чиктоловна — Өвүр районнуң Хандагайты сумузунда өг-бүле ээзи.

18. **Монгуш** Сенмит Хунаевна — Чөөн-Хемчик районнуң «Красный пахарь» колхозунуң колхозчузу.

19. **Ооржак** Кечек Акыйовна — Өвүр районнуң Саглы сумузунда өг-бүле ээзи.

20. **Ооржак** Өктек-Кыс Чымба — Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалык суурда өг-бүле ээзи.

21. **Ооржак** Шакыр Опакай — Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалык суурда өг-бүле ээзи.

22. **Оптуг-оол** Севил Сарай — Бай-Тайга районнуң «Победа» колхозунуң колхозчузу.

23. **Саая** Хандыр Күскеовна — Өвүр районнуң Саглы сумузунда өг-бүле ээзи.

24. **Салчак** Долаат Бокташ — Бай-Тайга районнуң «Тээли» колхозунуң колхозчузу.

25. **Салчак** Уруле Шыыраповна — Бай-Тайга районнуң «Победа» колхозунуң колхозчузу.

26. **Салчак** Урзат Деликовна — Бай-Тайга районнуң «Победа» колхозунуң колхозчузу.

27. **Сарыг-Донгак** Барбалдай Арапайевна — Бай-Тайга районнуң Шуй сумузунда өг-бүле ээзи.

28. **Сенди** Монгуш Дамба — Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалык суурда өг-бүле ээзи.

29. **Сурун** Монгуш Балган — Чаа-Хөл районнуң Ак-Туруг сумузунда өг-бүле ээзи.

30. **Тюлюш** Хаян Мачылайовна — Өвүр районнуң «5 лет советский тувы» колхозунуң колхозчузу.

31. **Хертек** Дадый Бокташовна — Бай-Тайга районнуң «Тээли» колхозунуң колхозчузу.

32. **Ховалыг** Докпак Агбааановна — Өвүр районнуң Хандагайты сумузунда өг-бүле ээзи.

33. **Хомушку** Ортат Хуреновна — Бай-Тайга районнуң «Дөң-Терек» колхозунуң колхозчузу.

34. **Чадамба** Монгуш Намдык — Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг колхозунуң колхозчузу.

(Уланчылыг).

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

ВКП(б) Барыын-Хемчик район конференциязы

Барыын-Хемчик районнуң партия конференциязы бо чылдың январь 26—27 хүннеринде болуп эрткен. Аңаа партияның 5 дугаар районкоференциязындан бээр чорудуп келген ажылының дугайында отчёт илеткелди ВКП(б) райкомунуң бир дугаар секретари эш Кончук кылган. Илеткелден илерээни болза, ВКП(б) Төп Комитединиң, улуг башкы Сталинның база ВКП(б) Тыва обкомунуң хүн-бүрүде удуртулгазының болгаш доктаамал дузаламчызының ачызында ВКП(б) Барыын-Хемчик райкомунуң организастыг база политик-кижизидилгелиг ажылы отчёттуг үениң дургузунда элээн экижээн. Районнуң ажылчы чоннары политиктиг кампанияларга идепкейлиг киржип, ажыл-агайның район мурнунда салдынган сорулгаларын чедишкинниг күүседип турар.

Ол ышкаш ажыл-агай талазыбиле күрүнеңиң мурнунга онаалгаларны, күрүнеге тараа, дүк, эьт дужаарының планнарын районнуң ажылчы чоннары хуусаазының бетинде долдур болгаш ажыр күүсеткен.

Районда он бир колхозтар организастатынган, ында районнуң ажылчы арат ажыл-агыйларының 74 хуузу катышкан. Ниитилештирген малдың баш санын өстүреринің планын район ажыр күүсеткен, колхозтарның тарылга шөлү мурнунда чылдарга бодаарга калбарган. «Большевик» колхозта Сендеңмаа, Молотов аттыг колхозта Бичеоол, «Кызыл сылдыс» колхозта Калзаң олар ышкаш ниитиниң ажылы дээш мурнакчы малчы колхозчуларның саны үргүлүү өзүп турар.

Идеология ажылының талазыбиле партия райкому элээн ажылдарны кылган. «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курсун» өөренириниң бөлүгүмнерин, политшколаларны, В. И. Ленининиң болгаш И. В. Сталинның биографияларын өөренир бөлүгүмнерни организастаан ВКП(б) . төөгүзүн өөренириниң район төвүнде бөлүгүмүн башкылап турар пропагандист Кюрю болгаш өске-даа чамдык пропагандистер кичээлге эки белеткенип, кичээлдерни идей талазы-биле бедик деңнелге эртирип турар.

Үстүнде чедишкиннер-биле кады ВКП(б) райкомунуң партийжи-организастыг болгаш партийжи-политиктиг ажылдарынга улуг четпестер турганы илеткелден болгаш конференцияга санал берген делегаттарның шүгүмчүлелдериниң илерээн.

Быдаргай ажыл-агыйларны колхозтарга катыштырар талазы-биле, коллективтиг ажыл-агыйларның улуг күштүүнүң дугайында чоннуң ортузунга агитас-массалыг ажылды күштелдирер талазы-биле база амгы турүстүнүн колхозтарны организас, ажыл-агай талазы-биле быжыглаар дугайында ВКП(б) Барыын-Хемчик райкому, ооң бюрозу дыка четпес ажылдаанын «Красный пахарь» колхозтуң даргазы эш Сендажы, Молотов аттыг колхозта партия эге организациязының секретари эш Чадамба болгаш өске-даа делегеттар шүгүмчүлээн. Партияның 16 кижигүннери безин амга чедир колхозка кирбээн.

Колхозтарда чуртталга бажыннарының, бүдүрүлге болгаш культура черлериниң база мал кажааларының тудуунуң планын 1951 чылда район ниитизи-биле күүсетпээн, ынчангаш колхозчуларны сууржудар ажыл районда кончуг багай турар. Колхозтарның ниити байлаан көвүдедир, агротехниктиг бүгү хемчегларни сагып тургаш тараанның дүжүдүн бедидер талазы-биле ВКП(б) райкомундан эгелээш, партия эге организацияларынга чедир багай ажылдаан. Дүжүт ажаап алырының планын дыка хөй колхозтар күүсетпээн, ынчангаш олар МТС-биле безин четче санажып ап шыдаваан.

Колхозтарда күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаар талазыбиле коммунистер боттарының мурнакчы ролюн көргүспейн турар. Районнуң колхозчуларының дөртен хуузу 1951 чылда күш-хүнүнүң минимумун күүсетпээн, оларның аразында чамдык коммунистер база бар.

Колхозтарда ниитилештиргей малдарның учёду, отчёду кончуг будулчак, «Комсомол 30 чыл ою» колхозтуң даргазы Маадыр-оол ышкаш чамдык колхоз даргалары көдээ ажыл-агай артелиниң сталинчы Уставын каржызы-биле үреп, ниитиниң малын кайы хамаан чок төтчеглеп турда, ВКП(б) райкомунуң бюрозу ооң-биле эптежип турган. «Барлык» совхозунда мал ажылының байдалы багай. Колхозтарда-даа, совхозта-даа малдың ниити продуктулуг чоруу кончуг куду.

Бо чылдың часкы тарылгазынга колхозтар кончуг багай белеткенип турар. Үрезин урарының планы чүгле 71 хуу күүсетинген, а үрезин арыглаашкыны шуут чорувайн турар. Колхозтарның удуртукчуларынга ажыл-ишчи болгаш билиг талазыбиле шыырак кижилер тургузарынче ВКП(б) райкомунуң бюрозу амга чедир чогуур кичээнгейни салбаан. Ооң ужурунда чамдык колхозтарның даргаларында дуржулга, билиг чок, ажылга чүткүлдүг эвес кижилер ажылдап турарын коммунист Долчуң шынгыы шүгүмчүлээн.

Чурт үлетпүрүн сайзырадырынче ВКП(б) райкому кичээнгей салбаан. Районнуң үлетпүр комбинадының ажылы шуут баксырап, ол комбинат тарап турда, райком кандыг-даа хемчег албаан.

Ол ышкаш районда МТС бодунуң мурнунда салдынган сорулганы четпес күүседип, механизатор кадрларны багай белеткеп турар.

Коммунистерни кижизидериниң кол чепсээ — партия хуралдарын эге организациялар доктаамал эвес чорудуп турган. Мурнакчы колхозчуларны, интеллигентилерни болгаш ажылчыннарның партияның хүрээлеңинге киирер ажыл четпес чоруп келген. Ең ылангыя 1951 чылдың дургузунда партия кежигүнүнге чаңгыс-даа ажылчын кижи киирип албаан.

Идеология ажылында улуг четпестер бар. Чоннуң ортузунга политиктиг болгаш эртем билиглер дугайында темаларга лекцияларны дыка четпес номчуп, солун номчулгазын, беседаны кончуг ховар чорудуп турар.

Партия райкому, партия чырыдыышкынының хөрээн тодаргай, боттуг удуртпайн, ону чаягаарлаашкынче салыпкан, ынчангаш политшколаларның, бөлүгүмнериниң ажылы идей талазы-биле куду деңнелде чоруп турар. «Трудовик», «Красный пахарь», «Совет Тыванын 5 чыл ою» колхозтарда партия организацияларында политшколаларның пропагандистери дыннакчыларга номчуур лекцияларын чүгле өөредилге номундан ап турар. Пропагандист кадрларның билиин бедидер, оларның ажыл дуржулгаларын солуштурар семинарны Барыын-Хемчик райкому, ооң агитас, пропаганда килдизи (эргелекчизи эш Мижит-Доржу) 1951—1952 өөредилге чылдарының эгезинден бээр организаставаан.

Политшколаларның болгаш бөлүгүмнериниң дыннакчыларының кичээлге келири кончуг эвээш болгаш харын чамдык черлерде кичээлдер шуут үстүп турар.

Кадрлар болгаш партия активибиле ажылды четпес тургускан. «Барлык» совхозунуң директору Казанцев, «Комсомол 30 чыл ою» колхозтуң даргазы Маадыр-оол олар болгаш чамдык өске-даа кижилер арагаже хандып, партияның чурумун каржызы-биле үреп турар.

ВКП(б) райкомунуң бюрозу бодунуң бадылап алган ажыл планын күүсетпес, бюро кежигүннери кандыг бир айтырыгны чугаалажып шиитпирлээринге идепкей чок киржип турарын, бюронуң үндүрген шиитпирлериниң күүселдезин хынавайн турарын парткабинет эргелекчизи эш Дамдың-оол шүгүмчүлээн. Ол ышкаш райком секретари эш Назын-оол сумуларга-даа, колхозтарга-даа баргаш колхоз бүдүрүлгелеринге барбас, чүгле колхоз конторазынга четкеш, блокнотка хамык медээ, сэн бижип алгаш район төвүнче чедип келир чүүлдер бар.

ВКП(б) райкомунуң секретари эш Кончуктан эгелээш чамдык бюро кежигүннери ырак колхозтарга барып, ында партия эге организацияларынга боттуг дуза көргүспейн, чүгле машина оруктуг колхозтарга үргүлүү барып турарын санал берген эштер чидии-биле шүгүмчүлээн.

Районда чер-чер Советтериниң, ВЛКСМ райкомунуң, районнуң улус өөредилге килдизиниң, районнуң, профэвилел организацияларының ажылын ВКП(б) райкому, ооң бюрозу кончуг четпес удуртуп турганын делегаттар шүгүмчүлээн.

Районнуң партия организациязының партийжи-организастыг болгаш партийжи-политиктиг ажылдарын үндезини-биле экижидеринче угланган тодаргай шиитпирни конференция хүлээп алган.

Конференцияның ажылынга ВКП(б) обкомунуң партия, комсомол болгаш профэвилел органнарының килдизиниң эргелекчизи эш Г. Иванов киришкеш, бодунуң тодаргай саналын берген.

Партияның район конференциязындан ВКП(б) райкомунуң пленум кежигүннеринге 27 кижини, кандидаттарынга 5 кижини, база райкомнуң 3 кижи составтыг ревизия комиссиязын соңгаан.

* * *

ВКП(б) райкомунуң бир дугаар пленуму райкомнуң бир дугаар секретаринге эш С. Б. Кончукту, ийи дугаар секретаринге эш Я. Ю. Савкинни, секретаринге эш О. П. Назын-оолду, райкомнуң 7 кижи составтыг бюрозун болгаш ВКП(б) райкомунуң килдистериниң эргелекчилерин тус-тус соңгаан.

Идегел күүсетпээн секретарь

Чөөн-Хемчик партия райкомунуң бюрозу чоокта чаа Чадаананың стандарттыг бажың тудуунда партия эге организациязының секретари Устьянцевтиң илеткелин дыннаан.

Бюро болза, ол партия организациязы коммунистерниң политиктиг өөредилгезиниң хөрээн канчаар удуртуп турарын кичээнгейлиг-биле сонуургап көрген. Бо талазы-биле эш Устьянцев ажыл кылбаан төлээде, чугаалаар чүве тыпаан.

Эге организацияның чанында политшкола бар, райкомнуң бюрозу ооң пропагандизинге эш Устьянцевти бадылаан турган. Ынчалза-даа, өөредилге чылының эгезинден бээр ол чаңгыс-даа кичээл чорутпаан.

Ол черде комсомолчуларның болгаш аныяктарның өөредилгезиниң байдалын, чеже комсомолчулар барын Устьянцев база билбес болган.

Устьянцев боду безин өөренмейн, чурум үреп, арагалаар чорукка хандаан турган. Партия райкомунуң бюрозу эш Устьянцевке шыңгыы доңгулда көргүспүшаан, ону ол ажылындан халаан.

Д. СЮРЮН-ООЛ.

Политмассалыг ажылды бедик деңнелге

Кайда партийжи политмассалыг ажылдар шын организастатынган болдур, ында ажыл-агай бедик түңнелдерлиг болур ужурлуг деп партия бисти өөредип турар. Бо партийжи өөредиг Чаа-Хөл МТС-инде сула боттанып турар. МТС-те партия эге организациязы (секретари эш Федотов) бүдүрүлгеге партийжи политмассалыг ажылды чорударын сөөлгү үеде сулараткан.

МТС-тиң механизаторларының ортузунга негетинип турар лекциялар номчулгазы база беседалар, солун номчулгазы чорбайн турар, көскү агитация—лозунг, плакаттар делгелгези чок, хана солуну агитхуудустар үнмейн турар. Механизаторларның массалыг кежээлери организастатынмайн турар. Тус-тус кижилерниң кылып турар ажылының түннелин көргүзер көргүзүг самбыразы ажылдавайн турар. Социалистиг чарышты цехтер, тус-тус кижилер аразынга калбартып нептеретпейн турар. Бүдүрүлгениң мурнакчыларының ажылының дуржулгазын нептеретпейн турар.

Политмассалыг ажылдың шак мыңдыг сандаргай байдалда турарының кол чылдагааны болза, партия эге организациязының багай ажылдап турарында. Ылаңгыя сөөлгү үеде МТС-те агитколлектив ажылдавайн турар.

МТС-те политмассалыг ажылдың сулараанындан ук бүдүрүлге ажыл-агай сорулгаларын күүседиринге база-ла хожудап турар. Чүл дээрге, МТС 9 тракторларны септеп белеткээр планныг тургаш чүгле 4-түү септеп алган болгаш өске-даа көдээ ажыл-агай машиналарының септелгези оожум чоруп турар. Ол ышкаш, МТС-те чаа өөренип турар аныяк механизаторларның амыдырал чурттал-газы амдыгаа чедир экиживейн турар.

Мынчангаш МТС-тиң механизаторларының ортузунга партийжи политмассалыг ажылды дарый 'экижидери дээш МТС-тиң директорунуң политик талазы-биле оралакчызы эш Чүргүй-оол база ВКП(б) райкому дарый боттуг хемчеглерни алза чогуур.

Х. САРЫГ-ООЛ.

Хөй-ниити организацияларын удуртур

Сүт-Хөл районнуң Киров аттыг көдээ ажыл-агай артелинде партия организациязы (секретари Чигжитей) бодунуң удуртулгазында хөй ниити организацияларының ажылынга кичээнгей салбайн турар.

Колхозта комсомол болгаш хөрээженнер организацияларының ажылынга удуртулганың багайындан база олардан негелденің кошкаандан эрткен чылдың дургузунда 17 комсомолчулар, хөрээженнерден 175 кижи күш-хүнүнүң минимумун безин күүсетпээннер.

Колхозта комсомол организациязының секретари Анзый, хөрээженнер чөвүлелиниң даргазы Ындан, ДОСААВ-тың эге организациязының даргазы Даспаяк олар чоннуң ортузунга беседалар кылбайн турарлар. Партия организациязы бодунуң удуртулгазында бүгү хөй-ниити организацияларының ажылын эки удуртуп, бодунуң ажылының талазыбиле оларның бүгү активинге даяныр ужурлуг.

Х. ӨЛЧЕЙ.

Эки уксаалыг аксырларны Тыванын колхозтарынга өстүреринің дуржулгазы

«Колхозтарга, совхозтарга болгаш аът заводтарынга 1950—1951 чылда мал ажылын сайзырадырының дугайында» ВКП(б) ТК-ның болгаш ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң салган сорулгалары болза, бистиң областың колхозтарынга ниитиниң мал ажылын улам ыңай сайзырадырының болгаш ооң шынарын экижидериниң талазы-биле чорудар ажылдарның дайынчы программазы болган.

Бистиң областың колхозтары партияның болгаш чазактың хүн-бүрүде берип турар дузаламчызының ачызы-биле колхозчу чылгы мал ажылын сайзырадырының ийи чыл планын колдуунда күүсеткен болгаш мал ажылының шынарын экижидериниң талазы-биле улуг ажылдарны кылганнар.

Улуг-Хем районда «Күш-ажылдың хостуу» колхозта эки уксаалыг аъттар өстүреринің чоокта чаа организастаан фермазы (эргелекчизи эш Д. Л. Вагрецов) бо ийи чылдарның дургузунда биче эвес, өөредиглиг чедишкиннерни чедип ап шыдаан. Ук ферма болза Чадаанада дуржулга станциязының өстүргени Доннуң аксырлары-биле чүк тыртар тыва белерни эдериштирип, ооң үнген кулуннары аъттар кылдар чаа аргалар-биле азырап өстүрүп турар. Ол чорук болза, колхозтуң бодунуң тырттар күжүн улгатырган болгаш шыдамыкай, кадык чаагай малдарны тургускан.

Колхоз чүгле бодунуң хереглелин ферманың дузазы-биле хандырып ап турар эвес, харын областың өске-даа колхозтарынга бодунуң эки уксаалыг аксырларын садып турар. Ынчангаш 8 хире ындыг аксырларны саткаш, колхоз 48 муң рубльдин орулгазын алыр деп турар.

Хайнакташтырыышкынның түннелинде тывылган кулуннарны иелеринден чарган соонда оларны чаа арга-биле чемгерип, ажаарының ажылдары кайгамчыктыг түннелди берген. Олар хевириниң талазы-биле чараш тургузуглуг болгаш боттарының иелеринден 10—25 сантиметр бедик болгаш ук черниң агаар бойдузунга таарышкан болуп турар.

Белер кыштаглаан черлерге тургаш-ла, азы апрель, май айларда кулуннаар, а кажан кулуннары улгадып, чылыг үе келирге ферманың малдарын Хендергениң эки тайгазынче чайлаңладып чорудуптар. Ынчангаш элээди апарган кулуннар аңаа баргаш, амданныг оттарны чиргеш, деңгел-күш талазы-биле дыка быжыгып алырлар. Орта баргаш олар ийи-үш айлар дургузунда турар болгаш кажан сериидеп келгеңде шынаага дедир киирип, кыштаглаашкынга белеткээр.

Ферманың ажылдакчылары чаш кулуннар 7—8 айлар кедип турда иелеринден аңгылап кааптарлар. Баштай иелериңден адырар деп тургаш, оларны сула чиириңге чаңчыктырып алыр. А кыжын кулуннарның деңгел-күжүн көрүп тургаш, хүннүн-не 1—2 килограмм хире суланы берип турар. Оларны хүнде-ле 3 удаа суггарып турар болгаш сигенни эки арбыдады берип турарлар.

Кулуннарны хүндүс (кыш үеде) ажык черге тургузар болгаш дүне оларны чаглактыг черге ажаап хондурар. Ынчалза-даа ол кажаанын температураза болза, даштыгаазыбиле дөмей болур. Оларны ынчаар шыдамыкай болдурар чорук болза, кажан чылдың кайы-даа үеринде чылгыга салырга тааржыр болурунуң аргазын берип турар.

Кажан кулуннар богбалар апаарга, азы бүдүн чартык хар ажа бээрге, оларны ийи үзер. Сергелең болгаш шыырак мага боттугларын бир аңгы, а шала кошкактарын бир өске кезек кылдыр чарып каар. Ынчангаш шала кошкактарынга чыл дургузунда улгатырган чемгерилге бээр: хүнде 4—5 килограмм сиген болгаш 2 килограмм суланы бээр.

Ол ышкаш онзалап үскен эр кулуннарны база-ла эки чемгерилгебиле хандырар ужурлуг. Оларның ажаалга-тежээлгези оларның амыдыралының баштайгы кыжында ышкаш ындыг болур.

Аңгылап үзүп каан эр кулуннарны ол-ла кыжында чаажыктырып эгелээр, ынчалза-даа оларны ийи чартык хар четпээн шаанда мунуп болбас. Кажан олар үш хар четкелек чорда ферманың зоотехниги шинчилеп көргеш, областың колхозтарынче тарадырының шиитпирин кылыр. А чамдыктарын бодунуң колхозунга артырып алгаш, ооң күжүн, шыдамыкайын ооң ыңай шылгап сайзырадырынга ажыглаар. Ооң аңгыда ферманың бодунда ооң үнген кулуннарның төөгүзүн: оларның чүгле адаларын болгаш иелерин эвес, харын-даа тывылган уксаазын бижип турар тускай дептер бар. Аңаа оларның ырак төрелдерин база бижип турар.

Колхозтуң эки уксаалыг фермазының өстүргени 20 ажыг аскырларын болгаш белерин районнуң эки уксаалыг аъттарының тускай дензызында бижип демдеглээн. Ам ук колхоз аъттарның чаа тыва породазын үндүреринің ажылынче кирипкен. Ферманың планында 1954 чылдың төнчүзүнге чедир эки уксаалыг аъттарның баш санын ийи катап көвүдедирин айтып каан.

Колхозтуң аът ажылының фермазы 1951 чылда тергиин эки шынарлыг сигенни чогуур хереглетинериңден артыр белеткеп алган болгаш часкы тарылганың ажылдарының үезинде аъттарның камгалал фонгузун тургускан. Ол ышкаш колхоз баштаар чери аът ажылының фермазынга болгаш ажылдаар аъттарга эки шынарлыг мал чемнерин тускайлап берген.

«Күш-ажылдың хостуу» колхозтуң аът ажылының бригадазы бөлүк малдарының кыштаглаашкынын улуг харыысалгалыг эртирип турар. Бо чылдың октябрь айдан эгелээш оларны дөрт кезек черге аппарып одарладып турар. Ооң чылдагааны-биле аъттарның деңгел-күжү шыырак, семис чаагай болуп турар.

Эки уксаалыг малдар өстүрер ферма амдыгааштан эгелээш, кылымал боозадыышкынны чорударының херекселдерин белеткеп Чадаанада күрүненің аът өстүрер заводундан ол кампанияга хереглээр үрелиг аксырны алыр бооп керээни чарып алган. Ол үеге эки шынарлыг сигенни болгаш малдың өске-даа сайзыраткан чемнерин бүрүн белеткээн.

Колхозтуң аът ажылының фермазы ам үш чылдың дургузунда чаа породаны үндүрүп, колхозчуларны совет зоотехниянның улуг күштүүнүге бүзүредип турарлар.

Ферманың туруп келгениниң дургузунда улуг малчы эш К. Ф. Блинов карак-кызыл ажылдап, бүгү колхозчуларга бодунуң ажылын харыысалгалыг күүседириниң үлегерин көргүзүп турар.

Н. РАГУЛИН.

Чөөн-Хемчик районнуң ажылчы чоннарының чедишкиннери

Чөөн-Хемчик районнуң ажылчы чоннары 1951 чылда эш Сталинның мурнунга алган хүлээлгелерин чедишкинниг күүседип, улус ажылагыйынга үнелиг салыышкыннарны киргеннер.

Районда партия, совет болгаш көдээ ажыл-агай органнарының кызымакай ажылдарының түннелинде районнуң бүгү тараачын өрегелериниң 91 хуузу колхозтарда катышканнар. Районда мал ажылы чедишкинниг хөгжүп келген. 1952 чылдың январь 1-де районнуң малының баш саны 100,4 хуу өскен. Мал ажылын хөгжүдериниң 3 чыл планы районга 121 хуу күүсетинген.

Тус-тус колхозтардан үлегерлиг малчыннар шүглүп үнгеннер. Чижээ. «Кызыл тараачын» колхозта инек кадарчызы К. Лопсаң бодунуң кададында инектерин кончуг эки кадарып, оларның семирилгезин бедидип турар. Мал ажылын хөгжүдериниң үш чыл планын күүседир, малдың продуктулуун бедидер талазыбиле «Октябрь 30 чыл ою» колхоз чедишкиннерлиг болган. Ол колхозта хойжулар М. Мөңге, К. Эдер-оол хой малдың чаш төлдерин четче менди ажаап өстүрүп турарлар.

Мал ажылын хөгжүдер талазыбиле районнуң көдээ ажыл-агай килдизиниң тускай эртемниглери улуг ажылдарны чорутканнар. Улуг зоотехник Морозов, «Искра» колхозта Губанова, «Октябрь 30 чыл ою» колхозта Плотникова олар хой малды чыл дургузунда ийи катап оолдадыр хойнуң дүгүн ийи катап кыргыыр болгаш хой, өшкүнүң продуктулуун бедидер дээш идепкейлиг ажылданнар.

Малдың кышкы чеми эки белеткетинген. 1951 чылда районга малдың чаңгыс хевирлиг 19 кажаалары, өске-даа кажаалар-биле катышкаш шупту 33 кажаалар туттунган.

Районнуң колхозтары 1952 чылдың часкы тарылгазынга идепкейлиг белеткенип, үрезин уруушкунунуң планын 101 хуу күүсеткен. Январьның эгезинге чедир 42 андазыннар, 37 илиирлер септетинген. Тараа шөлдериңе хүл, өдек төгери дээн ышкаш агротехниктиг хемчеглер ап чорутунуп турар.

Колхозчулар сууржуң байдалче хүн-бүрү шилчип турарлар. 1951 чылда районнуң колхозчулары 188 бажыннарны тудуп алганнар. Ам бо үеде 500 хире колхозчулар өгден бажыннарже киргеннер.

Районда улус өөредилгезиниң талазы-биле улуг чедишкиннерин чедип алган.

К. ДИЛГИЖЕК,
ВКП(б) Чөөн-Хемчик райкомунуң секретари.

Көдээ интеллигенцияның политөөредилгезинге сагыш салыр

Кызыл көдээ районунуң «Совет Тыва» колхозка партия чырыдыышкынының четкизинге өөредилге чылы чогуур өйүнде эгелээл. Ол бөлүгүмге колхозта чеди чыл школазының башкылары, ында медицина ажылдакчылары, көдээ ажыл-агыйның специалистери — 16 кижи киргеннер.

Бөлүгүмнүң киржикчилери өөредилге чылының баштайгы хүнүн өөрүшкүлүг, организастыг байдалбиле уткааннар. Бир дугаар кичээлге бөлүгүмнүң киржикчилери бүрүнүбиле келген болгаш пропагандист А. Серебрянников беседаны эки белеткелдиг болгаш солун байдалга эртирген.

Ынчалза-даа байдал удаваанда өскерилген. Кичээлдер болур хүннерде дыннакчылар келбестеп, ындахаая өөредилге болганда пропагандистиң беседазы теманың долу үзүлбырлалын хандырып шыдавас, конспект чок болгаш анаа-ла номдан үзүндүлер номчуур байдалче шилчээн, а ооң соонда бөлүгүм ажылын шуут соксаткан.

Оон бээр ам үш ай ажыг үе эрткен, а бөлүгүмнүң ажылын экижидип, уламчылаар талазы-биле пропагандист-даа, дыннакчылар-даа кичээнгей салбастааннар. Ынчангаш, олар чүгле беш кичээлдер эртирген.

Ол бөлүгүмнүң ажылында оон ыңай кол четпес чүүл болза, кажан өөредилге чоруп турда программа барымдаалавас, «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзунуң» үш бөлүүн чүгле беш кичээлдерге чүгүртү номчуп эрткен. Ол ышкаш бөлүгүмнүң дыннакчызы, аныяк башкы Конзаңоолга бир бөлүктү бүдүү-биле конспектилеп алгаш дараазының кичээлинге илеткел кылырын дааскан турган. Чаңгыс-ла кичээлге бүдүн бөлүктү шак ынчаар кыры-биле көөр методика дыннакчыларга четче билигни хандырып шыдавас дээрзи билдингир.

Ол бөлүгүмде орус, тыва кижилер холуй кирген болгаш кижи бүрүзүнүң билииниң деңнели дыка ылгалдыг болуп турар. Кажан бөлүгүм тургустунуп турар үеде ону өөренип көрбээн. Бөлүгүмнүң дыннакчыларынга лекциялар чүгле орус дылда эртирип турар, а оларның аразында орус дылга чүгле чугаалап шыдавас эвес, харын-даа багай билир кижилер бар болуп турар.

Ында дыннакчыларның кичээлдерге кээп турарының дугайында болгаш оларның өөренип турарын демделеп турар журнал чок. Бөлүгүмнүң дыннакчылары-даа, пропагандист эш Серебрянников-даа «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзунуң» каш дугаар бөлүүнүң кайы эгезинге четкенин билбес болуп турар. Ооң өөредип эрткен чүүлдериниң тодаргай конспектизи безин чок.

Бо үстүнде барымдаалар ВКП(б)-ниң Кызыл райкомунга бөлүгүмнүң ажылының мындыг байдалы шагдала билдингир турган. Ынчалза-даа бөлүгүмнүң ажылын экижидер талазыбиле мынчага чедир кандыг-даа хемчегни албайн турар.

Ам өөредилге чылының бир дугаар чартыы төнген. Ынчалза-даа ол чорук ВКП(б) райкомун-даа, колхозта партия эге организациязын-даа (секретари эш Мөңдүрге) дувүретпейн турар.

Сорулга болза, партия чырыдыышкынынга өөредилгени бедик идей-деңнелге чорудар дугайында бистиң партиявыстың Төп Комитединиң негелделерин хажыдып турар ол четпестерни узуткап, көдээ интеллигенцияның политиктиг өөредилгезинче кол кичээнгейни салыры болур.

Башкыларның январь чөвүлел хуралдарынга болган шүгүмчүлелдерни боттандырар

Өөредилге чылының баштайгы чартыы доозулгаш, ам ийи дугаар чартыы чоруп турар. Өөредилге чылының баштайгы чартыы доостуру бүлек, область башкыларының январь чөвүлел хуралдары тус-тус районнар аайы-биле болуп эрткилээн. Башкылар боттарының ол хуралдарынга өөредилге чылының баштайгы чартыында школаларның өөредилге-кижизидилгелиг ажылдарының түннелдерин үндүрүп, ийи дугааргы чартык чылда боттандырар тодаргай сорулгаларны айтып, ВЛКСМ ТК-ның VII пленумунуң үндүрген шиитпирлеринге холбаштыр, пионер ажылын экижидер талазы-биле школалар болгаш башкыларның сорулгаларының дугайында чугула айтырыгны чугаалажып эрткен.

Баштайгы айтырыгның талазы-биле районо эргелекчилери, а ийи дугааргы айтырыгның талазы-биле ВЛКСМ райкомнарының секретарылары илеткел кылгылааннар. Ынчаарга башкыларның январь чөвүлел хуралдары районнарның барык хөй нургулуунга бедик идеялыг, сыры организастыг деннелге болуп эрткилээнин чугаалаза чогуур.

Чөвүлел хуралдар болза, область башкыларының идея-теоретиктиг биллиниң деннели, политиктиг идепкейлии улам-на өзүп турар дээрзин бадыткаан. И. В. Сталинның дыл дугайында өөредиинге холбаштыр школаларга орус болгаш тыва дылдарны башкылаарының херээн эде тургузар талазы-биле эки түннелдерни чедип, өөреникчилерниң билиниң шынарын бедидерин хандырып шыдаан мурнакчы башкыларның саны көскүзү-биле өскен. Мичуринчи биология эртеминиң өөредиин билдингири-биле дамчыдар болгаш школалар чаныныңучастоктарынга дуржулга ажылдарын организастаар талазы-биле бедик түннелдиг ажылдарны чедип ап шыдаан школаларның саны база элээн көвүдээн.

Эрткен чылдарга чижеглеп бодзарга, Чөөн-Хемчик районунга башкыларның чөвүлел хуралы идепкейлиг болгаш бот-шүгүмчүлелчи ёзу-биле эрткен. Районо эргелекчизи эш Шоев өөредилге чылының баштайгы чартыында школаларның өөредилге-кижизидилгелиг ажылының дугайында бодунуң өөредилге-кижизидилгелиг ажылын ханызы-биле анализтээн. Ооң кылган шүгүмчүлели принципиалдыг болгаш чиге болган. Ол чорук башкыларның саналдарын база-ла принципалчы шүгүмчүлелдиг байдалче шилчидип, анаа тургустунган айтырыгларны чөвү-биле шиитпирлээринге ажыл-ишчи чоокшулаарын өөскүткен.

Чөөн-Хемчик районунуң башкылары чөвүлел хуралынга тус-тус класстарының, эртемнериниң талазы-биле өөредилге чылының баштайгы чартыында өөреникчилерге быжыг билиглерни бербишаан, бедик шынарлыг өөредилгени берип шыдаан, үре-түннелчи ажылдыг боттарының эштерин демдеглеп көргеннер. Ол районнуң «Кызыл тараачын» колхоз школазының башкылары эштер Ыңаа, Доржу, Сендиң олар боттарының класстарынга бедик өөредилгени чедип ап, олар өөреникчилерге дески быжыг билиглерни берип шыдаан. Чадаана чеди чыл школазының орус дыл башкызы эш Русованың шудургу ажылын башкыларның чөвүлел хуралы онзалап демдеглээн.

Өөредилге чылының баштайгы чартыында боттарының класстарынга өөредилгени берип келген Чанзаңмаа, Сергеев, Демчик, Күнчүн, Мареева, Прудникова, Поносова, Даидың-оол, Карт-оол дээн ышкаш, мурнакчы башкыларны Улуг-Хем районунуң башкыларының чөвүлел хуралы база демдеглеп эрткен. Моон алгаш көөрге, область школаларының башкыларында долу шынарлыг өөредилгени берип турар башкыларның саны өзүп турары илдең-дир. Ол үүнү айтып турарыл дизе, өөреникчилерниң өөредилгеден чыдып каар чоруун, бир класска ийи чылда катап олуруушкунну үндезини-биле узуткап болур арга бисте бүрүн бар дээрзин ылаптыы-биле көргүзүп турар-дыр.

Башкыларның январь чөвүлел хуралдарынга кол кичээнгейни школаларга бүгү-ниити өөредилгезиниң болгаш өөреникчилерниң медереддиг сагылга-чурумун быжыглаарынче угландыр салып эрткен. Өөреникчилерниң школадан казытынып үнер чоруун, кичээлдер үзүүшкүнүн болдурбаста, ол болуушкуннарның тодаргай чылдагааннарын өөренип, өөреникчилерниң кичээл ажылынга таарымчалыг бүгү байдалдарны хандырып тургаш, үүгле ынчаарда ам чедиишкинниг демиселди чорудуп болур дээрзин башкылар боттарының саналдарынга илереткеннер.

Районнуң барык бүгү школаларының өөреникчилерин неделяның суббота, воскресенье хүннеринде аалдарынче чандырып тургаш, хөй-хөй кичээлдер үзүүшкүнүн болдурган Чөөн-Хемчик районнуң школалар удуртукчулары болгаш районо шыңгыы шүгүмчүлелге таварышкан. Ол ышкаш, мурнакчы башкыларның ажыл дуржулгазын соксаал сок өөренип, оларны калбаа-биле нептередириниң дугайында шыңгыы негелдерни чер болганынга-ла улус өөредилге органнарының мурнунга башкылар тургускулаан.

Область школаларының башкылары чугаалажып эрткилээн айтырыгларның шиитпирлээшкининге идепкейлиг киришкеннер. Санал бергилээн башкыларның хөй кезии боттарының ажыл дуржулгазын солчуп, башкылар коллективтерин удуртур талазы-биле тус-тус школалар удуртукчуларының ажылында четпестерни, ылаңгыя школалар иштинге контрольду багай организастап келгенин эң дээре ажылдыг школаларның, башкыларының, комсомол, пионер организацияларының ажылының дуржулгазын четпес өөренип, кызыы нептередип келгенин айтып демдеглээннер.

Чөөн-Хемчик районнуң дуржулга станциязында эге школаның эргелекчизи эш Шилова өөреникчилерниң ханы болгаш быжыг билиглерин кандыг арга-биле чедип алганын, үүгле сагылга-чурумну быжыглаарынга эвес, харын өөреникчилерниң кичээлдерге алган билиглерин калбартып ханыладыр талазы-биле ооң бодунга улуг дузаны чедирген, уруглар ортузунга класстан болгаш школалардан дашкаар кижизидилге ажылын канчаар организастап келгенин ол бодуңуң саналынга тодаргай чугаалаан.

Дыл эртеминиң дугайында эш Сталинның классиктиг ажылын хынамчалыы-биле өөренип келген чорук, ооң класстарынга орус дыл талазы-биле өөредилгениң шынарын бедидеринге кайы хире ачы-дузалыг болганын, ам үеде кол кичээнгейни грамматиктиг сайгарылгаларны кичээлдерге, домактарның грамматиктиг болгаш фонетиктиг сайгарылгаларынга, сөстерни состав талазы-биле сайгарарынга чарыгдап турары илерээн. Ооң класстарының өөреникчилери грамматиктиг дүрүмнерни ыяк билир, ынчангаш домактарның грамматиктиг сайгарылгазын чиигибиле кылып шыдаар-даа. Көргүзүг херекселдерин башкы боду хөйнү белеткеп келген болгаш белеткеп-даа турар.

Туран ортумак школаның өөредилге-кижизидилгелиг ажылынче сблононуң талазындан четпес кичээнгей салып, ооң ажылчорудулгазын чогуруу-биле контрольдавайн келгининден ында өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың деннели ам-даа ырак чавыс дээрзин ол школаның директору эш М. В. Селина чөптүү-биле шүгүмчүлээн.

Ооң-биле чергелештир, садыг организацияларының талазындан өөреникчилерниң аыш-чем хандырылгазынче үүгле четпес сагыш салып турар эвес, харын галстук, тук, барабан ол ышкаш өске-даа херекселдер-биле школаларның уруглар организацияларын мырынай хандырбайн турар дээрзин Чаа-Хөл районнуң башкызы Кызыл-Тас, Чөөн-Хемчик районнуң башкызы Санчы болгаш өске-даа хөй башкыларның бергилээн саналдарындан илереп турар.

Башкыларга, ылаңгыя аныяк тыва башкыларга методиктиг дузаламчыларны ам-даа дыка четпес көргүзүп харын тус-тус эртемнерни башкыларының талазы-биле методиканың кол-кол айтырыгларынга хамаарыштыр семинарларны эртирип туруп, башкыларга практиктиг дузаламчыларны көргүзерин соксаал чок күштелдирбишаан, ындыг арга-биле эртемнерни башкылаарының деннелин бедидериниң, мурнакчы башкыларның ажыл дуржулгазын өөренип, нептередириниң улуу, школаларже үүгле ында-хаая методиктиг чагаалар, дуза болбас айтыышкыннар бижип үндүрери-биле кызыгаарлатынып турар дээр дугайында хөй-хөй башкыларның талазындан институттун адрезинге кылгылаан чөптүг шүгүмчүлелдерни Башкыларның билиг мергежилин бедидериниң область институду шуут-ла миннип, анаа тулгаштыр бодунуң ажыл-чорудулгазын эде тургусса чогуур.

Чөөн-Хемчик районнуң школаларының эге класстар башкылары-биле бо удаада чоруткан семинар кичээлдер болза, башкылаар методиканың эң гежок чугула айтырыгларын ылгарадып билир талазы-биле оларга онза улуг ужур-дузалыг болган. Ол болза, моон сонгаар башкылар-биле шак ындыг методиктиг хемчеглерни үргүлчү чорудуп болурунуң эргежок чугулазын биске көргүскен.

Чугаалашкан айтырыгларның талазы-биле район бүрүзүнге калбак шиитпирлер хүлээп алдынган. Мынчангаш бистиң школаларывыстың ажылын экижидеринче угланган ол өртектиг саналдар чогууру-биле ажыглатынган турзун дээш, школалар удуртукчулары, районо эргелекчилери өөредилге чылының ийи дугаар чартыының баштайгы айындан эгелеп оларның күүселдезинге шыңгыы контрольду организастап, башкыларның январь чөвүлел хуралдарындан үндүрген доктаалдар канчаар күүсетинип турарының дугайында башкылар чөвүлелдеринге школалар директорларының (эргелекчилериниң) отчёт илеткелдерин өй-өйде алырын практикалаар херек.

Эрткен чылда чамдык районнарга болганы ышкаш, чөвүлел хуралдарның шиитпирлерин тус-тус школаларга таныштырып чедирбейн баар чорукту бо чылын катаптадып болбас ужурлуг. Амгы чөвүлел хуралдарның үндүрген чугула шиитпирлери школаларның моон соңгааргы ажылынга ёзулуг программа болган турарын чедип алыр херек. Болгулаан санал шүгүмчүлелдерни барымдаалааш, башкыларның ажылының удуртулгазы эренгей характерлиг болбаан турзун дээш, башкыларның кичээлдеринге олуруушкун бүрүзү чогуур белеткел чокка, хынамчалыг анализ чокка эрткен турар чорук, школаның, база тус-тус башкыларның ажылының удуртулгазынга чөгенчиг бак стиль болур чүве болганда, ону болдурбас дээш школалар директорлары (эргелекчилери) боттарынга тодаргай түннелди үндүрүп ажылының планын чаарты кылып, удуртулганың стилин шуут эде тургузар ужурлуг.

«Бир эвес бүдүрүлгеге үрелди кылыышкын болдунган ийикпе, азы калбак хереглел бараанарын бүдүрүп үндүрер талазы-биле бүдүрүлге программазы күүсетинмейн барган ийикпе, чок болза ыяш белеткелиниң планы күүсетинмейн барган болза— ооң ужурунда доңгулда хүлээдири черле билдингир, а бир эвес кижилерниң угаан-медерелиниң кижизидилгезинге, аныяктарны кижизидериниң херээнге үрелди кылыышкын болдурган турар болза, ынчаарда ёзулуг кем-херекке онаажып болур. Ынчаарга бо дээрге бүдүрүлге программазы күүсетинмейн барганынга бодааргa, оон хамыктажок айыылдыг херек болур-дур»... деп эш Жданов чугаалаан.

Мынчангаш тус-тус школалар директорлары, (эргелекчилери), башкы бүрүзү үстүнде айтыышкынны хажык чок боттандырар дээш, чаш салгакчыларга ханы болгаш быжыг билиглерни бээр, оларның коммунистиг кижизидилгезин чөп шиитпирлээр дээш, боттарының ажылын шиитпирлии-биле эде тургузуп, педагогиктиг уран аргазын соксаал чок өстүрер ужурлуг. А улус өөредилгезиниң органнары чөвүлел хуралдарга оларның адрезинге болгулаан шүгүмчүлелдерни бодамчалыы-биле көрүп, оларны ханы анализтин-биле өөренмишаан, моон мурнунда ажылга болдунган бүгү организастыг частырыгларны узуткаар дээш, шыңгыы демиселди чорутса чогуур.

Бистиң областың школаларынга, оларның башкыларынга салдынып турар негелде бедээни-биле чергелештир башкыларның чогаадыкчы ажыл-чорудулгазы, оларның идея-теоретиктиг биллиниң деннели мурнукузундан каш катап өскен, ынчангаш школалар болгаш башкыларның ажылынга бээр педагогиктиг удуртулга ол деннел-биле шуут дүүшкен турар ужурлуг.

А. ГРИГОРЕНКО,
Облоно эргелекчизиниң оралакчызы.

Эки ажылдыг бижик бөлгүмү

Бүгү-ниитиниң бижик өөредилгезин организастап удуртуру партия, совет болгаш комсомол организацияларының эң чугула сорулгаларының бирээзи.

Сүт-Хөл районнуң Кызыл-Тайга сумузунда школа башкызы комсомолчу Ш. Чыргал бижик билбес чорукту узуткаары дээш кызып ажылдап турар. Ол, комсомол организациязының даалгазы-биле 1951 чылдың ноябрь 1-ден эгелеп суур чоогунда чурттап турар бижик билбес болгаш биче билир 20 кижини организастап алгаш, өөредип келген. Олар неделяда үш катап өөренип, өөреникчилер кичээлдерге соруургалдыг кээп, программа ёзугаар өөрензе чогуур күүлдерни эки шингээдип ап турар. Өөреникчилерниң иштинден эштер Ханды, Серин, Тадар, Дарый олар өөренип эгелээрде бижик-даа, сан-даа билбес турган болза, үргүлчү чүткүлдүг өөренип, башкының берген онаалгаларын эки күүседип келгени-биле, ам бижикти саат чокка номчуп, бижип санны илдик чок бодап шыдаар апарганнар.

Ында партия эге организациязының скретари Метке, комсомол эге организациязының секретари Шагдыр-оол олар бөлгүмнүң кичээлдеринге үргүлчү олуржуп, культармейжи Чыргалга практиктиг дузаламчыларны доктаамал чедирип, харын чамдык үелерде өөреникчилерге делегейниң амгы байдалының дугайында кыска беседаларны кылып берип турарлар.

Культармейжи Чыргалдың кызымак чоруу, база партия, комсомол эге организацияларының ол боттуг удуртулгазы бижик бөлгүмүнүң ажылын улам шынаржыдып, өөреникчилерниң идепкей сонуургалын көдүрүп турар.

О. ХУНА.

Чаа чылдың тудуунда

Чөөн-Хемчик районнуң Хөндергей сумузунда «Кызыл тараачын» колхозтуң тудуг бригадазы (бригадири Кандан-оол) декабрь айның төнчүзүнден бээр тудуг ажылының темпизин элээн дүргедеткен.

Бажың тудуунда 22 кижи турар. Олар 8 бажыңнарның крышазын дооскаш, чаңгыс-аай хевирлиг 2 бажыңның ханазын тудуп доосканнар. Ыяш белеткелиниң талазы-биле тайгада 780 кубометр чудукту кезип белеткээн, колхоз суурунда 1200 кубометр тудугнуң ыяш материалын сөөртүп алган. Сөөртүлгеде 16 кижи 20 шаныктыг аттар-биле үргүлчү ажылдап турар. Дилилгеде 12 кижи ажылдап, олар 600 кубометр манзаны белеткээн. Ынчангаш колхоз тудуг материалының белеткелиниң талазы-биле тудуг ажылын үзүктелдирбейн хандырып шыдаар болуп турар.

Тудугжулар Даржай, Бады-Серен, Алдын-оол, Дондук-оол, дилигжилер Сюрюн-оол, Шыырап, Байр-оол, Араптаң олар эки ажылдап, ажыл нормазын 150—200 хуу чедир күүседип турарлар.

Колхоз бо чылын чаңгыс-аай хевирлиг 16 чуртталга бажыңнары, 1 клуб, 1 ясли, 3 өрээл башкылар бажыңы болгаш мал ажылының элээн хөй тудугларын кылыр деп планнап алган. Тудугнуң доктаамал бригадазын быжыглап, күш-ажылды шын организастап, тудугжулар ортузунга социалистиг чарышты калбартып тургаш, планда көрдүнген бүгү тудугларны сентябрь 1-де бүрүн доозар сорулганы салган.

В. САНЧИ.

„Колхозчу“ спорт ниитилелинге кирип турар

«Колхозчу» деп эки туранның спорт ниитилелиниң коллективтерин тургузар ажыл Улуг-Хем районда калбаа-биле чоруп турар. Колхозчулар, эң ылаңгыя аныяктар болгаш комсомолчулар ук ниитилелдиң кижигүнү болурун улуу-биле күзеп, анаа массалыы-биле кирип турарлар.

Кыска хуусааның дургузунда районнуң 13 көдээ ажыл-агый артельдеринге ук ниитилелдиң коллективтерин тургускулаан болгаш анаа бо баштайгы удаада безин 558 колхозчулар киргеннер. Оларның 110 хирези удуртур составында болгаш ревизия комиссияларында соңгутканнар.

Олар амдыгааштан эгелээш күш-культура болгаш спорт талазы-биле улуг чедиишкиннерни чедип алыр дээш организастыг ажылдарны идепкейлии-биле чорудуп турарлар. Колхозтарның баштаар черлери болгаш партия организациялары «Колхозник» деп эки-туранның спорт-чу ниитилелиниң коллективтерин организастап тургузарынга улуг дузаны чедиргеннер.

Районнуң өске-даа черлеринде ол ниитилелдиң коллективтерин тургузуп турар.

В. ПАВУ.

Ада-иелер-биле харылзаавыс

Коммунизмниң келир үедеги тургузукчуларын кижизидериниң хүндүлүг болгаш харыысалгалыг сорулгазын совет башкылар бистериниң мурнувуска большевик партия, совет чазак салган.

Ынчаарга, ол улуг сорулганы башкылар бистер үүгле уругларның ада-иелери, хөй-ниити-биле кады хөделип тургаш, ам чедиишкиннинг шиитпирлеп шыдаар бис дээрзи билдингир. Шагаан-Арыг тыва ортумак школаның башкылар коллективи ада-иелер-биле ажылче ынчангаш улуг кичээнгей салып турар.

Ада-иелер ортузунга чорудар ажылдың хевири болгаш методу кончуг хөй янзы: ада-иелерниң ниити хуралдары, оларның бажыңнарынга барып педагогиктиг сүмелерни бээри, оларны школаже чалап келдирери, бижимел харылзаа тудары болгаш өске-даа.

Өөредилге чылының баштайгы чартыында түннелдерниң болгаш ийиги чартык чылда сорулгаларның талазы-биле школа Эйлиг-Хем, Хайракан, Эьжим сумуларынга, Ленин болгаш Мичурин аттыг колхозтарга ада-иелерниң ниити хуралдарын чыылдырып эртиргилээн. Оон аңгыда советтиң шылгарангай педагогу А. С. Макаренконуң ажыл-чорудулгазының дугайында илеткелди ада-иелерге таныштырган. Хендерге болгаш Чаа-Хөлде чурттап турар ада-иелерже чагаалар бижээн бис.

Класс баштыңчы башкылары эштер Оюн биле Ломнова олар уругларның ада-иелерин беседа кылыры-биле школаже үргүлчү чалап, оларның бажыңнарынга өй-өйде барып, уругларны өг-бүлеге чөп кижизидериниң дугайында оларга өртектиг сүмелерни берип келгеннер. Ада-иелер ортузунга тайылбыр ажылын, педпропаганданы ылаңгыя Н. Л. Күнчүн онза хөйү-биле чорудуп турар.

Уругларның ада-иелери-биле харылзааны быжыг тудуп, оларга чөп даянып келгенивистиң түннелинде школаның чартык чылдагы өөредилге-кижизидилгелиг ажылының түннели эрткен өөредилге чылдарынга дөмейлээрге ыракта бедик болган. Школаның ниити ажылы, өөреникчилерниң өөредилгезиниң шынарын бедидери дээш школага кызымак дузалажып турар Лопсаң, Мандышпаа, Бавуу дээн ышкаш мурнакчы ада-иелер бисте хөй.

Ынчалзажок, чамдык Көк дээн ышкаш, школага бичии-даа дуза катпайн турар ада-иелер бисте база барын демдеглезе чогуур. Ооң школачы оглунуң өөренип турары багай болгаш сагылга-чуруму кончуг кошкак. Коммунист эш Көк бодунуң оглунуң өг-бүлеге кижизидилгезинче сагыш салбайн, ооң өөредилгезин чөп организаставайн турарын үстүнде факт шуут-ла херечилеп турар. Эш Көктү оглунуң дугайында моон мурнундан бээр школага каш удаа келдирип чогуур арга-сүмелерни анаа башкылар коллективи хөй катап берип келгеи, ынчалзажок херектиң байдалы мурнукузундан шоолуг-ла экиживейн турар.

П. СЕРГЕЕВ,
Шагаан-Арыг тыва ортумак школаның директору.

Чээлини буруу ажыглап турар

Большевик партия, Совет чазактың областың аныяк колхозтарының ажыл-агыйын, тудуг суурун сайзырадыр дээш улуг дузаламчыларны көргүзүп, дедир эгитинмес болгаш узун хуусаалыг чээлилерни берип турар.

Колхозтарның сорулгазы болза, ол дузаламчыны өй-шаанда чөп шын, эки түннелдиг ажыглаары болур турбуже, Чаа-Хөл районнуң Кара-Тал сумузунда «Тиилелге» колхозта чазактың берип турар чээли дузаламчыларны чыл-бүгү сорулгаларынга ажыглавайн, шын эвес чарыгдап келгени илереп турар.

«Тиилелге» колхоз 1949 чылда 5 колхозчуларга чаңгыс-аай хевирлиг бажыңнар тудуп бээри-биле 25 муң рубль түннүг чээлини ап, көдээ ажыл-агый банкызы-биле керээ чарган турган. Колхозчуларга тудуп бээр бажыңнарның хуусаазы бир чыл, а чээлини банкыга төлээр хуусаазы 5 чыл турган. Ам 1952 чылга чедир үш чыл иштинде ады кирген 5 колхозчуларның чаңгызынга-даа керээ ёзугаар ёзулуг доозуп берген бажыңы чок болган. Колхозчулар Чыртай, Шактар-оол оларның адынга кылып берген бажыңнарының кара щалазы, крышазы, печказы, амбары, чугайы, иштики өрээлдери чок, рамалары чаңгыс каът болган. Ынчалза-даа ол бажыңнар ол колхозчуларның холунга ам-даа кирбээн. Шактар-оолду алзын дээн бажың тараа склады болуп турар, а Чыртайны алзын дээн бажында өске кижи чурттап турар. Оон аңгы үш колхозчуларның адынга чээли ажытынгандан бээр 3 чыл эртип турда, бажың тудуп бербээн болган.

Бо 5 колхозчуларга бажың тудуп бээр дээн чээлини колхоз баштаар чери буруу ажыглап турары илерээн. 1949—1950 чылдарда колхоз ол чээлиден 16.400 рубльди үндүрүп алгаш, ооң иштинден 5893 рубльди күрстрахованиеге, 1000 ажыг рубльди үндүрүгге, 2500 ажыг рубльди янзы-бүрү өрелер төлээн болгаш чолаачылар шалыңынга, үрезин өртээнге чарыгдап, чээлиниң чурумун, чазактың айтыышкынын каржызы-биле үрээн.

Оон аңгыда, колхоз 1949 чылда күрүнеден 25 муң рубль түннүг дедир эгитинмес чээлини алгаш, үш чыл иштинде ону соругдаан үүлүнге бурун ажыглап чыдаваан. Колхоз үш чыл иштинде 26 чуртталга бажыңнарын кылып доозар тургаш, ам 9-ла бажыңны шала-була дооскан болган.

Колхоз тудуг чээлизин шак мынчаар буруу ажыглап турда, районнуң көдээ болгаш колхозтар тудуунуң килдизиниң эргелекчизи эш Гапонов, база банкы чери хыналда чорутпааны кончуг четпес.

«Тиилелге» колхоз 3 чыл иштинде 6 дарга, 4 санакчы солушкан ужурунда моон буруузун чогум кымга хүлээдири билдинмейн турар. Колхозтуң амгы даргазы Шеңгирбен, санакчызы Дадый олар бо дугайында чүү-даа билбес болуп турар.

«Тиилелге» колхозта тудуг ажылын чогум канчаар сайзырадырыл дээр дугайында район организацияларындан бир янзы хемчег алыр шаа келбээн чүве бе? Райкүүскомдан, көдээ болгаш колхозтар тудуунуң килдизинден база көдээ ажылагый килдизинден район төвүнүң чанында турар колхозтуң тудуг суурунуң ажылын хүн-бүрүнүң контролюнга ап, боттуг удуртулга-биле хандырар херек. Чээлиниң чурумун үреп, ону буруу ажыглаан кижилерни харыысалгага киирзе чогуур.

К. ЧАЖАП.

Колхозчуларның массалыг өөредилгезинче сагыш салыр херек

Колхозчуларны агротехниктиг болгаш зоотехниктиг билиглер-биле чепсеглээр сорулга-биле Улуг-Хем районнуң Шагаан-Арыг сумузунда «Искра» колхозка 1950 чылдың декабрьден эгелеп агро-зоотехниктиг курстуң бөлгүмнерин тургузуп, ооң өөредилгезин эгелээн.

Баштайгы үезинде өөредилге элээн организастыг чоруп, колхозчулар улуг сонуургалдыг өөренип турган. Сөөлгү үеде районнуң көдээ ажыл-агый килдизинден болгаш колхоз баштаар черинден өөредилгени хайгааравааныдан 1951 чылдың январьдан бээр бөлгүмнерин өөредилгези соксаан. Колхозчуларның сонуургалын улам деткип, өөредилгениң шынарын бедидериниң улуу, харын ара соксаткан чорук болза, партияның айтыышкынынга окта таарышпас чорук болур.

Ам ол өөредилгени катап эгелээр болгаш программада айыткан темаларны доозар дугайында шиитпирлиг хемчеглер алыры эргежок чугула.

Т. КОҢГАР.

Ном садыы кажан ажытынарыл

Чөөн-Хемчик районнуң Чадаана хоорайда районнуң ном магазини бар. Ол магазинден Чадаана хоорайның чурттакчы чону болгаш районнуң колхозтарындан келген колхозчулар ном садып алыр дээш келирге, үргүлчү-ле кааглыг турар. Магазинниң эжиинде азып каан чарлалындан көөрге, «магазин понедельник хүнден өске хүннерде үргүлчү ажылдаар» деп каан турар, а ол магазинден ном садып алыр дээш кээрге-ле, кайы-даа хүнде хаалчак турары кайы хөй.

Мынчангаш магазинни чогуур ажылдаар хүннеринде ыяврыла ажыдып тургаш, номчукчу массаның чыдыдыышкынга ханы ынакшылдыг чери болдурза чогуур.

Д. СЮРЮҢ-ООЛ.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының алдыгы сессиязы

Агрессияны тодарадырының хемчеглерин үзер дээш америк-англи бөлүгленнишкиннің чорудуп турган оралдажыышкынының буурап дүшкени

ПАРИЖ. **(СЭТА-ның тускай корреспондентизи).** Кол Ассамблеяның январь 31-де болган хүндүскү пленарлыг хуралынга агрессияны тодарадырының айтырыын чугаалажып көрген.

Бо айтырыгны Юридик комитединге ийи неделя дургузунда чугаалажып көрген болгаш аңаа бо талазы-биле АКШ-тың болгаш Англияның база элээн каш чурттарның будулдуруушкунну болдурар дээш чорудуп турган оралдажыышкыны моон мурнунда-ла медеглээн болгай. Агрессияны тодаргайы-биле илередир чорук дээрге, үгле болдунар аргалыг эвес, харын-даа ону күүседир ужурлуг-даа болгаш ол болза, агрессияны болдурбазынга деткимчелиг болгаш агрессорларны торгап-шиитксэринге идиглиг болур деп Юридик комитединиң хөй кезии боттарының бодалгаларын илереткеннер.

Ынчангаш ол комитет болза, агрессияны тодарадырының бүгү хемчеглерин дүрүм ёзугаар алырын айтып турар резолюцияны үндүрген. Оон-биле кады ол резолюцияда агрессияны тодарадырының дугайында айтырыгны Кол Ассамблеяның чедиги сессиязының хүн айтырыынга тускай айтырыг кылдыр тургузарын база айыткан.

Ол резолюцияны хүлээп алыры дээш комитетке 28 төлээлер бадылааннар, а 12-ле төлээлер аңаа удурланган.

Ам бо хүн Юридик комитединиң хүлээп бадылааны резолюцияны Кол Ассамблеяның пленарлыг хуралынга хүлээп алыры-биле киирген.

Голландияның болгаш АКШ-тың төлээлериниң саналдаашкыны-биле оон дугайында санал-онал солчуушкуну эгелээн. Олар резолюцияны бадылатпазының талазы-биле өске төлээлерге салдарын чедирерин дораан-на оралдажып эгелээннер. Хуралдың эгелээриниң мурнунда-даа болгаш хурал эгелей бергенде-даа америк төлээлерниң кежигүннери АКШ-тың төлээлериниң бодалгаларын камгалазын дээш база чамдык төлээлерни элзидип алыр сорулга-биле сүмележиишкинни чажыды-биле кылып турганнар.

Голландияның төлээзи бодунуң саналынга АКШ-тың төлээзин өттүнүп, агрессияны тодарадыры болдунар арга чок болгаш ол чорук үгле агрессорга дузалыг болур дээр аянныг чугааларын база катап чулчуруп турган. АКШ-тың төлээзи резолюцияның колдуг кезектерин ап октаптар болза, ам үүлдүгзүнер деп турарын илереткен. Аңаа өске төлээлер шиитпирлии-биле удурланганнар.

Бир эвес КНО агрессчиге удур алыр хемчеглерни дүрген-не ажылдап кылыр болза, агрессияны тодарадырының аргазы бар болгаш ону тодарадыры негетинип турар-даа деп Бирманың төлээзи чугаалаан.

Оон чуртунуң чамдык кезектеринче гоминданчы шериглер кирип келген деп Бирманың төлээзи медеглелин кылган. Ынчангаш бирма төлээлер Комитетке ол резолюцияга бадылаашкын үезинде дадагалзаандаа болза, ам ол дээш бадылаар деп ол чугаалаан.

Оон дараазында Мексиканың, Боливияның, Египеттиң, Сирияның, Ливанның, Йеменниң төлээлери саналдагылааш, АКШ-тың төлээзиниң бодалгазын шүгүмчүлеп, Комитеттиң киирип келген резолюциязын камгалап турганнар.

Чүгле Бельгияның төлээзи АКШ-тың төлээзин деткээн.

Совет Эвилелиниң төлээзи Морозов ССРЭ-ниң төлээлериниң бадылаашкынының дугайында тайылбырлал чугаазын кылган. ССРЭ-ниң төлээлери болза, чурттарның аразынга тайбынның болгаш нәйыралдыг харылзааларны быжыглаарының херээн камгалавышаан, Кол Ассамблеяның бешки сессиязынга бо талазы-биле эн-не тодаргай саналдарны ажылдап кылзын дээш саналын киирип турган. Ынчангаш Совет Эвилелиниң төлээлериниң көрүп турганы болза, Кол Ассамблеяның шиитпирлери дээрге, бүгү делегей органнарынга удуртулга болур ужурлуг болгай. Ол органнар халдаашкын кылган буруулуг таланы тодарадыр хүлээлгелиг.

Кол Ассамблея болза, бүгү делегей эргелериниң комиссиязынга совет төлээлерниң агрессияны канчаар тодарадып көөр деп турарын чугаалажып көөрү-биле хүлээдип бээрге, ол айтыышкындан ук комитеттиң шуут ойталаанының соонда ССРЭ-ниң төлээлери совет төлевилелди амгы сессияның Юридик комитединге чугаалажып көөрүн негеришаан, кол-кол сорулгаларны чедиишкинниг шиитпирлээринге ол айтырыгны шын шиитпирлээр чорук улуг ужурдузалыг деп демдеглеп турганнар.

ССРЭ-ниң төлээлери болза, Комитеттиң киирип келген резолюциязының төлевилели дээш бадылаарлар — деп СССР-ниң төлээзи Морозов чугаалаан.

Юридик комитединиң резолюциязының төлевилелин бадылаашкынга киирген. Ынчангаш оон бүгү-ле кезектерин Ассамблея хүлээп алган. Америк төлээниң киирип каарын негеп турганы ийи кезектери дээш 29 төлээлер бадылааннар. А ниити резолюцияны хүлээп алыры дээш 30 төлээлер бадылаан, азы Комитетке бадылаанындан ийи бадылаашкын хөй болган. Дадагалзаан төлээлер 8. АКШ-тың төлээлеринге баштаткан 12 төлээлер аңаа удур бадылааннар.

Ынчангаш агрессияны тодарадырының дугайында айтырыгны чугаалажып көрген чорук болгаш Ассамблеяның январь 31-де пленарлыг хуралынга болгаш Юридик комитединге-даа бадылаашкын болза, АКШ-тың аңаа удурланган оралдажыышкыннарының долу бууразашкынын көргүскен.

„КНО-ну дамчыштыр тайбыңны чеди" алырының чээрби чыл программазы" болза, АКШ-тың агрессчи планнарын чажырып ажартырының оралдажыышкыны болур

ПАРИЖ. **(СЭТА-ның тускай корреспондентизи).** КНО-нуң чингине секретариниң эргезин ужур-дүрүм чокка ээлеп орар Трюгве Линиң чогаатканы «Катышкан Нацияларның Организациязын дамчыштыр тайбынны чедип алырының чээрби чыл программазы» деп аттыг илеткелди КНО-нуң Кол Ассамблеязының пленарлыг хуралынга чугаалажып көөрү-биле январьның 31-де киирип келген.

Бүгү-ниитиниң айыыл чок чоруун хандырарының дугайын, КНО-га чаа кежигүннер хүлээп алырының дугайында, кошкак сайзыралдыг чурттарга техниктиг дузаламчы дугайын, кижиниң эргелериниң дугайында айтырыг талазы-биле КНО-нуң ажыл-чорудулгазының дугайын, бүгү делегей эрге-дүрүмнерин сайзырадыр дугайын болгаш оон-даа өске үүлдер дугайын ук илеткелде хоозун, оптуг арга-биле чагдынчак кылдыр чулчуруп турар. Шыны-биле ап көөр болза, Трюгве Линиң илеткели дээрге, Американың Катышкан Штаттарының чагырыкчы бөлүктериниң келир үеге белеткеп турар агрессчи бодалдарын чажырарынга КНО-нуң адын болгаш тугун ажыглаарының нептеренгей программазы болуп турар. Илеткелдиң чогаадыкчызы АКШ-тың бүгүле агрессчи чорудуушкуннарын болгаш келир үеде чорудар агрессчи планнарын ужур-дүрүм чогу-биле шуут камгалап турар.

Совет төлээлериниң КНО-га чугаалажып шиитпирлээри-биле киргени, ёзулуг-ла херек кырында узун хуусаалыг тайбыңны болгаш бүгүниитиниң айыыл чок чоруун хандырарынче угланган бүгү-ле саналдарын шуптузун илеткелдиң тургузукчузу өжегээр ыытавайн барган болуп турар. Ынчангаш Трюгве Ли болза, америк чагырыкчы бөлүктерге бодунуң кул ёзузу-биле бердингенин бүгү делегейниң мурнунга база катап көргүскен болгаш ол тайбынның херээнге эвес, а делегейниң чаа дайынын белеткээриниң херээнге бараан болуп турарын бадыткаан.

Ол хоралыг документини киирип келири билек-ле Гаитиниң, Канаданың, Колумбияның, Ливанның, Пакистанның, Филиппиниң, Чилиниң, Швецияның, Югославияның төлээлери катыжып алгаш, Трюгве Линиң доктаалын хүлээп алырын Кол Ассамблеяга сүмелеп турар резолюцияның төлевилелин киргеннер. Ол резолюция төлевилели оон-биле чергелештир ол илеткелдиң чамдык кезектерин «чугаалажып көөрүн» КНО-нуң оларга хамааржыр органнарынга сүмеливишаан, ол талазы-биле чедип алдынган түңнелдерни Кол Ассамблеяның чедиги сессиязынга илеткээрин айтып турар.

Трюгве Линиң илеткелин мактап, 9 чурттарның резолюциязын деткип чүве чугаалаан англи-америк бөлүгленнишкиннің чурттарының төлээлериниң соонда Совет Эвилелиниң төлээзи Соболев сөс алган.

Ол бодунуң чугаазынга чугаалажып турар илеткелди шыңгыы шүгүмчүлээш, оон иштинде ёзулуг тайбыңны болгаш айыыл чок чорукту быжыглаарынче угланган үүү-даа чок деп айыткан.

Соболевтиң чугаалааны болза:

—Илеткелде КНО-нуң коллективтиг айыыл чок чоруунуң системазын тургузарының дугайында чугаалап турар-дыр. Ол болза, АКШ-тың Кореяда агрессиязын «коллективтиг айыыл чок чоруктуң» талазы-биле ап турар хемчеглер-дир деп шынзыктырарының оралдажыышкыны болуп турар.

Ынчангаш коллективтиг айыыл чок чоруктуң системазының идеязынга безин удурланган, чөңгээлиг чорук деп ону көөр ужурлуг.

Тайбыңның 20 чыл программазының дугайында илеткелде «тайбыңның эрге-ажыынга чаңгыс эптиг чорук» деп резолюцияны болгаш «коллективтиг хемчеглер» дээр комитеттиң илеткелин киирип турар. Коллективтиг айыыл чок чоруктуң системазын КНО-нуң Уставын долузу-биле сагып, Уставты хажытпайн тургузарының улуу, агрессчи англи-америк бөлүгленнишкиннің күткүчүлери болза, боттарының хөй талазын ажыглап алгаш, Уставка чагыртпайн боттарының салган соруун чедип алырын оралдажып турар.

«Коллективтиг хемчеглер» болза, агрессчи сорулгаларга ажыглаарынга таарышкан деп үүвени көргүскен «коллективтиг хемчеглер» дугайында илеткел талазы-биле Политиктиг комитетке болуп турган санал-онал солчуушкуннарының дугайын Соболев сагындырган. Бо илеткелдиң өске-даа айтырыглары болза, агрессчи Атлантика бөлүгленнишкиннің эрге-ажыын камгалаан деп ол айыткан. Ол дугайын илеткелдиң боочепсектерни таарыштырарын болда ажылдаар бүгү делегей контроллаарының дугайын чугаалап турар кезээнден көрүп болур. Боо-чепсектерни болгаш чепсектиг күштерни кызырарының, атомнуг чепсекти хоруурунуң болгаш ону боттандырарда ажылдаар бүгү делегей контроллюн тургузарының дугайында бичиидаа тодаргай сүмелер чок болуп турар. Ол хамаан чок илеткелдиң чогаадыкчызы АКШ-тың, Англияның болгаш Францияның чазактарынын чорудуп турар чепсекти эндерге кылып үндүреринің политиказын камгалап, эрткен чылын катап чепсегленнишкин талазы-биле төөгүде көзүлбээн чорук болган деп сизалап демдеглеп турар.

Ону ап көөрге, илеткелдиң чогаадыкчызы болза, АКШ-тың даштыкы политиказының агрессчи уг-шиин буруудадырының орнунга ону дортуби-ле камгалап турар-дыр. Ынчангаш тайбыңны чедип алырының 20 чыл программазының дугайында илеткел дээрге, бүгү талалары-биле чогуур сорулганы хандырбайн турар-дыр.

АКШ бодунуң Кореяда агрессиязын болгаш Кыдат Улус Республикага удур агрессиязын соксатчаан шаанда улустар аразынга быжыг тайбың чедип алдынмас дээрзи кижи бүрүзүнге билдингир. Ындыг болза-даа бо бүгү айтырыглар КНО-ну дамчыштыр тайбыңны чедип алыр дугайында илеткелде болгаш 9 чурттарның Ассамблеяның пленумунга киирип келген резолюциязында-даа айытынмайн турар. Моон ужурунда Совет Эвилелиниң төлээлери тос төлээлерниң төлевилелинге удур бадылаарлар—деп Соболев чугаазын төндүрерде чугаалаан.

Илеткелдиң чогаадыкчызы колла сорулгазын америк милитаристерниң амгы үеде үүлгедип турары болгаш делегейниң бүгү-ле кезектеринде белеткеп турары аразтаазыг чоруктарын КНО-нуң тугу-биле чажырарынче угландырган—деп Польшаның төлээзи сөс алгаш чугаалаан. Оон уламчылап чугаалааны болза:

— Бо дээрге, тайбыңның планы эвес-тир, бистерге АКШ-тың агрессчи бодалдарын боттандырарының эрге-ажыынга КНО-ну ажыглаарының планын көргүзүп турар-дыр. Тайбыңның ёзулуг планын бо сессияга Совет Эвилелиниң төлээлери киирип, дайынның айыылынга удур болгаш улустарның аразынга тайбыңны болгаш айыыл чок чорукту быжыглаарының дугайында саналды киргеннер.

Польшаның төлээлери тос күрүнелерниң төлээлериниң резолюциязының төлевилелинге удур бадылаарлар деп польша төлээ чугаалаан.

Ол ышкаш Чехословакияның төлээзи төлевилелге удурланып турарын илереткен.

Оон дараазында төлевилелди бадылаашкынга киирерге, англи-америк бөлүгленнишкиннің төлээлериниң бадылаашкыны-биле хүлээп алдынган. Ол төлевилелге ССРЭ-ниң, УССР-ниң, БССР-ниң, Польшаның болгаш Чехословакияның төлээлери удур бадылааннар.

Кыдат Улус Республикада

Чаа Пекинде

ПЕКИН. Бо чылдың январь 31-де Пекиннің хосталганының үш чыл ою болган. Кыдат Улус Республиканың найсылалынга үш чылдар дургузунда болган өскерилгелерниң дугайын Пекиннің хоорай эргелелининг чиңгине секретари болгаш хоорай эргелелиниң өске-даа удуртукчу ажылдакчылары СЭТА-ның корреспондентизинге чугаалааннар.

Эрткен үш чылдарның дургузунда хоорайга күрүнеиң 103 бараан-үлетпүр бүдүрүлгелери болгаш 668 кооперативтер ажытынгылаан. Ол кооперативтерниң салыкчылары 700 муң кижи болуп турар. Ажылчы чоннарның материал байдалы дыка экижээн.

Гоминданчы ёзу-чурум үезинде ажылчыннар электри күжүн ажыглап шыдавас турганнар: электри энергиязының өртээ дыка улуг турган. Амгы үеде электри энергиязын ажылчын кварталдарның ажыглалында киирген, хоорайда чуртталга черлериниң улуг тудугларын кылып турар. Найсылалдың ажылчы чоннары чүгле 1951 чылда 109 муң өрээлдерни алганнар.

Аарыгны баш удур хемчээн алыр чорук, амбулаториялар, поликлиникалар болгаш эмнелгелер санының ылангыя ажылчыннар районнарында көвүдээн чоруу халдамырлыг аарыгларны барык долузу-биле чок кылыр арганы берген. Шаанда үрүлчү нептереп үнүп турган холера болгаш оспа аарыгларын шуут чок кылган.

Ажылчы чоннарның культур деңнелин бедидер, бижик билбес чорукту чок кылыр болгаш улус чыдыышкынының четкизин калбартыр талазы-биле улуг чедиишкиннер чедип алдынган. Хөй санныг парктарны, шаандагы императорлар ордуларын ажылчы чоннарның дыштанылга черлери болдурган. Бодунуң хосталгазы дээш кыдат улустуң демиселин, чаа Кыдаттың тургузуушкунун көргүскен шиилерни болгаш кино-чуруктарны көргүзүп турар театрлар болгаш кинотеатрлар хөй-ниитиниң чери апарган. Совет кинофильмнер болгаш совет авторларның шиилери улуг чедиишкинни чедип ап турар.

Ажылчыннарның болгаш тараачыннарның ургларына школалар эжиктери ажык, школаларның саны доктаамал көвүдеп турар. Ажылчыннар чурттап турар кварталдарга эге болгаш ортумак школалар тудуушкунунче улуг кичээнгейни салып турар. Хоорай кыдыларында эге школаларның саны, 1949 чылга деннээрге, 1951 чылда дөрт катап көвүдээн. Ол школаларда өөреникчилерниң 79 хуузу ажылчыннар болгаш тараачынар урглары болуп турар. Кежээки эге болгаш ортумак школаларда 75 муң кижи бүдүрүлгеден адырылбайн өөренип турар.

Ажылчы чоннарның политиктиг болгаш культурлуг деңнелиниң бедээни-биле холбаштыр номнар, өөредилге номнары болгаш канцелярия херекселдериниң талазы-биле негелде улгаткан. Ном болгаш саазын садар магазиннерниң саны, 1950 чылбиле деннээрге, эрткен чылын 50 хуу чедир өскен. Пекиннің ажылчы чоннары Маркс, Энгельс, Ленин, Сталинның болгаш Мао Цзе-дуннуң чогаалдарынга канчаар-даа аажок улуг сонуургалын илередип турарлар.

Совет чогаалчыларның кыдат дылда очулдуртунган чогаалдары болгаш бүдүрүлгениң совет чаартыкчыларының номнары хөй-ниитиге калбаа-биле билдингир болуп турар.

(СЭТА).

Кыдат ажылчыннарның дугайында улустуң чазааның сагыш салыышкыны

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң дамчыдып турарын ёзугаар алырга, Соңгу-Чөөн Кыдаттың күрүне бүдүрүлгелериниң ажылчыннарының болгаш аңбан хаакчыттарының амыдырал деңнели үргүлчү өзүп турар. Продукция үндүрүлгезиниң улгадыышкыны болгаш экономиканың корум-чурумунуң боттандырылгазы дээш шимчээшкининиң калбарып эгелээни — эрткен чылдан эгелеп амыдырал деңнели онза дүргени-биле өскен.

1948 чылга бодаарга боттуг ажыл төлевири ам ортумаа-биле 2,5 катап ашкан. Ол ышкаш медицина дузаламчызының, культура херегледериниң болгаш ажылчыннарның өөредилгезиниң фондузу улгаткан. База бүдүрүлгелерге айыыл чок чоруктуң фондузу өскен.

Оон аңгыда, күш-ажылды камгалаарынга болгаш күш-ажылдың условиелерин экижидеринге хемчеглер алдынган. 1949 чылдан эгелеп, чылдың-на ажылчыннарның культур болгаш амыдырал хереглелинге хөй түңнүг акшаларны үндүрүп турар.

(СЭТА).

КНО-нуң Кол Ассамблеязының даргазынга чораанының дугайында Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң төлээлериниң дыңнадыы

ПАРИЖ. Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң КНО-нуң Кол Ассамблеязының даргазынга ужуражып чораан төлээлериниң дыңнадып турары болза:

«КНО-нуң Кол Ассамблеязының даргазы дээрги Падильо Нерво январь 30-ниң 16 шакта Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң төлээлерин хүлээп алган. Төлээлерниң составынга: Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң даргазы Фредерик Жолио-Кюри, Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң даргазының оралакчылары Эжени Коттон болгаш Пьетро Ненни, Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бюро кежигүннери Изабелла Блюм, профессор Андре Боннар, Пьер Кот болгаш Ив Фарж олар чораанныр.

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң төлээлери Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Венага болган сессиязындан үндүрген резолюциялары, ылангыя, чепсекти контроллап тургаш, харугда дүжүрер дугайында резолюцияны дээрги Падильо Нервога хүлээткеннер.

Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң ап чорудуп турар хемчеглерин дээрги Падильо Нерво сонуургаан.

Бүгү-делегей айтырыгларын чугаалажып көөр талазы-биле хөй-ниитиниң санал-бодалының улуг ролюн ол ужуражылга тодаргай көргүскен».

(СЭТА).

Тунисте болуушкуннар

ПАРИЖ. Тунисте байдал дүшкүүрлүг хевээр турар деп үүвени эртенги солуннарның дыңнадыглары херечилеп турар. Реаксылыг парлалганың калбаа-биле дыңнадып турары «шөлээнзиргей» болгаш «оожум» байдал турза-даа, француз чазак Тунисче чаа кур күштерни чорудуп турар.

«Юманите» солуннуң дыңнатканы-биле алырга, Вон өөштүң районунда турар француз шериглер тайбың чонга удур кадыг хемчеглер ап чорудар хире турар. Ам үеде «оперативтиг зона» деп турар ол районче үгле француз эрге-чагыргалардан тускай эртирилге бижик бар болза, киирип болур.

Француз колонийжилериниң чорудуп турар кадыг хемчеглер болгаш өлүрүкчү чоруктар политиказы француз улустуң ханы киленин болгаш удурланыышкынын үндүрүп турар. Ханныг хемчеглерни соксадырын болгаш Туниске хамаарышпас чорукту бээрин негеп турар чаа-чаа организацияларның даңзызын «Юманите» солун парлаан. Буш-Дю-Рон департаментиде Пор-Сен-Луа Дю-Роннуң чүүк чүдүрүкчүлери соңгу Африкаже чорудар дээн шериг материалдарын пароходтарга чүдүреринден ойталап турарлар. Тунисте ханныт өлүрүкчү чорук кылып турарынга база Тинисче шериглер чорударынга удурланыышкынның демдээ кылдыр «Рене» заводтун 400 ажылчыннары январь 29-та ажыл соксатканнар.

«Комба» солуннуң дыңнадыын ёзугаар алырга, амгы үеде Тунисте «айыыл чок чоруктуң республика отрядтары» дээр отрядтарның иштинден 8 муң парашютчулар болгаш камгалакчылар бар болуп турар.

(СЭТА).

Египетте байдал

КАИР. Каирде байдал дүшкүүрлүг хевээр турбушаан. Хоорай шериг лагеринге дөмей. Январь 29-та шериг дужаал үнген, ол дужаал ёзугаар магазиннер болгаш рестораннар кежээкинин 9 шак бетинде, азы комендант шагының эгелээринин бетинде ажытынып болур. Каирде болгаш оон кыдыы Гизте база Александрияда бүгү кинотеатрлар, өөредилге черлери хагдынгылаан.

(СЭТА).

Кореяда болуушкуннар

Кореяның Улустуң армиязының Кол командылалының дыңнадыы

ПХЕНЬЯН. Кореяның Улус-Демократтыг Республиказының Улустуң армиязының Кол командылалының январь 31-де медээлээни болза, Кореяның Улустуң армиязының катыжыышкыннары, кыдат улустуң эки-турачы кезектериниң сырый деткимчези-биле америк-англи эжелекчилерге болгаш лисынманчы шериглерге удур камгалалдың тулчуушкуннарын бүгү фронтуларга чорударын үргүлчүлеп, оларның дириг күжүнге болгаш техниказынга улуг чидириглерни таварыштырып турар.

(СЭТА).

Америк интервентилериниң миннинишкини

ШАНХАЙ. Сөөлгү алды айларның дургузунда, азы тайбыңчыдылга дугайында чугаалажыышкыннар талазы-биле совет санал киргениниң соонда, «Кореяда боттарының шериг кезектерин тургузуп турар 17 чурттарның чаңгызы-даа корей фронтуже немелде шериг кезектери чорудар күзелин илеретпээн. Американың Катышкан Штаттарының хөй кижилер аразынга-даа, тус-тус чугааларга-даа хөй удаа илередип турган кыйгырыглары аңаа идиг бербээн» деп Японияда америк эжелел шериглериниң штабының «Старс энд страйпс» деп солуну миннип турган.

АКШ-тың чагырыкчы бөлүктери боттарының чалчаларынче доктаамал албадаашкынны кылып турзаа, ол чалчалар Кореяда америк интервенцияга киржири-биле боттарының немелде шериглерин чорударын күзевейн турар деп үүвени солун миннип турар.

Европаның болгаш өске-даа чурттарның чонунуң янзы-бүрү кезектеринде тайбың дээш, Кореяда дайынны соксадыры дээш шимчээшкин америк агрессорларның планнарын буза шаап турар.

(СЭТА).

Малайяда дайынны соксадыр

ЛОНДОН. Малайяда дайынны соксадыры дээш кампанияны бүгү Англияга чорударының эгезинге холбаштыр чоокта чаа Холборн-Холлга митинги болган. Митингини компартияның Лондон округ организациязының инициативазы-биле организастаан. Аңаа 700 ажыг кижи киришкен.

Малай улустуң хосталгалыг демиселин базары-биле Малайяже улуг-улуг шериг болгаш полиция күштерин чоруткулаан болгаш англи империалистер чаа ханныг үүлгедиглерни кылырын бодап турарлар деп Великобританияның компартиязының чиңгине секретари Гарри Поллит демдеглээн.

Январь 29-та парламент ажылын эгелей бергенде общиналар Палатазынга баргаш, колониялар министри Литтлтондан болгаш кабинеттиң өске-даа кежигүннериниң Малайяда дайынны соксадырын болгаш оон англи шериглерни дедир кыйгырыгын негээр ужурлуг төлээлерни митингиден соңгаан.

(СЭТА).

„Ланд ог фольк" деп дания солуннуң кол редактору Хоуманны кара-бажыңа хоругдааны

КОПЕНГАГЕН. «Ланд ог фольк» солуннуң дыңнатканын ёзугаар алырга, Данияның компартиязының органы «Ланд ог фольк» солуннуң кол редактору Берге Хоуманны январь 29-та кара-бажында хоругдаан. Данияның күрүне прокурору Пильди дорамчылаан дээш Хоуманны үш ай хуусаалыг кара-бажың хоругдалынга шииткен. Немец эжелекчилер-биле кады ажылдажылга чорудуп турар «Врайт томсон ог квер» деп дания фирманың херээн шүүп көөрүн соксадырын эрге-чагыргаларның оралдажып турарын илередип, элээн каш үүлдер бижип үндүргени — прокурорну Хоуманның «дорамчылааны» ол болган.

Данияның депшилгелиг хөй-ниитизи судтуң ол шиитпиринге киленнээшкин-биле ужурашкан. Данияның хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш төлептиг демиселчизи болганы-биле Хоуманн бүгү чуртка алдарлыг кижи турган. Герман эжелел үезинде ол, удурла-органы — хосталга чөвүлелиниң кеныышкын шимчээшкининиң дээди жигүнү турган.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редактор
О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл Щетинкин кудумчузу, бажың, 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62; харыысалгалыг редактор нуң ораалчызының, партия амыдыралының, культура болгаш уран-чүүл килдистериниң—3—88; харыысалгалыг секретарының, 4—98; пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа килдистериниң—3—68; иштики информация, бухгалтерияның—3—65.

Б00831. Облкүүскомнуң типографиязы